

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra liturgické teologie

Obor: Teologické nauky

**POHŘEBNÍ OBŘADY VE 20. STOLETÍ
V OLMOUCKÉ ARCIDIECÉZI**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Ing. Pavel Kopeček S.L.D

Vojtěch Hýbl

Olomouc 2018

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci „Pohřební obřady ve 20. století v olomoucké arcidiecézi“ vypracoval samostatně pod odborným dohledem vedoucího bakalářské diplomové práce a uvedl jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Drahotuších 1.3. 2018

Poděkování

Srdečně děkuji vedoucímu bakalářské práce P. Ing. Pavlu Kopečkovi S.L.D za jeho rady, laskavost a čas, který věnoval mé studentské duši. Také bych chtěl poděkovat P. Pavlu Hödlovi SL.L., mému duchovnímu rádci, který mě hlavně v začátcích práce poskytl velmi mnoho moudrých rad a skvělou motivaci dát se do tohoto krásného tématu práce. A v neposlední řadě patří srdečné díky i P. Mgr. Walerianovi Bugelovi, dr., za to, že mě k tomuto námětu práce přivedl a mnoha dalším nejmenovaným, s kterými jsem se setkával a hovořil nad tímto tématem, neboť mě též obohacovali o další podněty.

Obsah

Úvod.....	6
1. Pohřební obřady do II. vatikánského koncilu.....	7
1.1 Agenda provinciae ecclesiasticae Moraviae De exsequiis	7
1.1.1 Rozdíly ve struktuře předlohy v latinských textech	8
1.1.2 Pohřeb dospělých	9
1.1.2.1 V domě	9
1.1.2.2 V kostele	11
1.1.2.3 Na hřbitově	13
1.1.3 Církevní modlitby při pohřbu dětí.....	16
1.1.3.1 V domě	16
1.1.4.2 V kostele.....	17
1.1.4.3 Na hřbitově	18
1.1.4 Hodinky za zemřelé.....	18
2. Po II. vatikánském koncilu do konce 20. století.....	20
2.1 První vydání českých pohřebních obřadů v r. 1972	23
2.1.1 Vigilie u zemřelého a ukládání do rakve	23
2.1.2 První způsob pohřbu – v domě, v kostele a na hřbitově	25
2.1.2.1 Obřady v domě.....	26
2.1.2.2 Obřady v kostele	29
2.1.2.3 Obřady u hrobu.....	35
2.1.3 Druhý a třetí způsob pohřbu	37

2.1.4 Pohřeb žehem	38
2.1.5 Čtení z Písma Svatého pro mše za zemřelé.....	40
2.2 Druhé vydání českých pohřebních obřadů v r. 1999.....	41
2.2.1 Rozdíly oproti vydání Pohřebních obřadů z r. 1972	41
2.2.1.1 Obřady u hrobu.....	42
2.2.1.2 Dodatek – přímluvy za zemřelé	43
3. Vývoj a společná struktura pohřebních obřadů ve 20. století.....	44
3.1 Porovnání struktury obřadů.....	46
3.1.1 V domě	46
3.1.2 V kostele	48
3.1.3 Na hřbitově	50
3.2 Specifika nových obřadů	52
3.2.1 Vigilie u zemřelého a ukládání do rakve	53
3.2.2 Výběr textů z Písma svatého	53
3.2.3 Pohřeb dětí.....	54
3.2.3.1 Pohřeb pokřtěného dítěte	54
3.2.3.2 Pohřeb dosud nepokřtěného dítěte.....	54
3.2.4 Pohřeb žehem	54
Závěr	56
Seznam literatury a přílohy	57
Příloha č. 1 – Grafické znázornění srovnání pohřebních obřadů	59

Úvod

Smrt a pohřeb se pomalu staly v dnešní společnosti tabuizovaným tématem. Přitom branou smrti vcházíme do života věčného, a to je velká a důležitá chvíle pro každého člověka. Pohřbívání mrtvých patří mezi skutky tělesného milosrdenství, a proto je pro nás nesmírně důležité prožívat skutečnost smrti ve společenství církve.

Církev je velice citlivá k situaci těch, kterých se smrt blízkého bezprostředně týká, a to jak v modlitbách, tak v liturgii obřadů pohřbu, které jsou prozkoušené církevní tradicí. Proto se ve svém základu pohřební obřady prakticky nemění po celá staletí. Avšak každá doba má své podněty, zvyky a náhledy. Obřady se neustále aktualizují pro nové potřeby a vnímání člověka dané doby.

V této práci chci poukázat na to, jak byly v minulém století praktikovány pohřební obřady a jaké se nabízely možnosti jejich vytváření podle agend vydaných v té době. Velkou pozornost budu věnovat změnám, které nastaly po II. vatikánském koncilu. Vodítkem mi budou příslušné liturgické knihy i odborné studie.

Rozhodl jsem se zpracovat tento námět proto, že jako pastorační pomocník se setkávám s hlubokou náboženskou neznalostí u lidí, kteří žádají pohřeb svých blízkých. Je např. velmi žádáno co nejrychlejší rozloučení, třeba jen v kostele a někdy jen při bohoslužbě slova, anebo dokonce jen požehnání hrobu na hřbitově.

Chtěl bych věnovat značnou pozornost srovnání používaných liturgických modliteb při konání pohřbu.

Pokusím se dokázat, že církev je vstřícná i k těm lidem, kteří za svého života nevyunikali zbožností. Také z mého výkladu vyplyne, jak jsou církevní obřady ohleduplné k pozůstalým. Velmi mě zaujalo, jak církev dbá o to, aby byl pohřeb slaven v širším společenství církve.

1. Pohřební obřady do II. vatikánského koncilu

Pro moravskou církevní provincii byla vydána v r. 1932 arcibiskupem Leopoldem Prečanem *Agenda Provinciae ecclesiasticae Moraviae* (dále jen *Agenda*), ve které je rituál popsán latinsky, německy a také česky, takže se také pohřební obřady mohly sloužit v našich národních jazycích.¹

Agenda je podrobná a obsahuje mnoho modliteb ve všech třech jazycích. Detailně popisuje průběh liturgického konání kněze a přísluhujících při pohřbu od domu, přes obřady v kostele až na hřbitov s dalšími doplňkovými modlitbami, včetně modlitební vigilie a pohřbu dětí.

Možnost slavit pohřeb i jiné obřady v národním jazyce byla dána na základě dekretu papeže Benedikta XV. z 21. května r. 1920 pro české a moravské území.

V roce 1940 byla vydána rozsahově podstatně menší příručka *Katolický pohřeb dospělých a dětí*², která je pouze česky a uvádí jen modlitby v domě, v kostele a na hřbitově – pohřeb dospělých a pohřeb dětí, navíc obsahuje ještě modlitby a litanie za zemřelé. Modlitby a používané žalmy jsou shodné s *Agendou*, modlitby a litanie za zemřelé jsou v příručce uvedeny zcela nově. Touto příručkou se však v práci nebudu více zabývat, neboť se jedná jen o výběr modliteb.

1.1 *Agenda provinciae ecclesiasticae Moraviae De exsequiis*

Již na první pohled je zřejmé, že nejvíce užívaným jazykem v *agendě* je latina. Já se však budu převážně zabývat českými překlady, protože jsou doslovné a také proto, že obsahují stejnou strukturu obřadu a v neposlední řadě, abych zřejměji

---

¹ PREČAN Leopold – KUPKA Josef, *Agenda Provinciae ecclesiasticae Moraviae accomodata ad normam decreti S.R.C. circa usum linguae vulgaris in S. Liturgia in territorio ditionis Czeco-Slovacae de die 21. Maji A. 1920. Pars secunda - De Exsequis*, Olomucii: Sumptibus Archiepiscopi Olomouensis 1932, s. 1-6

² MALÝ Alois, *Katolický pohřeb dospělých a dětí*, Praha, nakladatelství Kropáč et Kucharský, 1940, 90 s.

poukázal na to, že již před II. vatikánským koncilem se slavily mimo jiné i pohřební obřady v národním jazyku.

Druhý díl agendy, *De exsequiis* – o pohřbech byl schválen 1. května 1931 dekretem Kongregace posvátných obřadů a vydán v roce 1932 olomouckým arcibiskupem Leopoldem Prečanem.

Agenda je rozdělena do kapitol VIII. – XIII.: VIII. - *Exsequiarum ordo* (pohřební řád) - latinsky; IX. – Církevní modlitby při pohřbu – česky; X. – *Kirchliche Gebete beim Begräbnisse* (církevní modlitby na pohřbech) – německy; XI. – *Officium defunctorum* (oficium za zemřelé) - latinsky; XII. - Hodinky za zemřelé - česky a XIII. *Totenoftizium* - německy.

V práci se zaměřím hlavně na rozbor kapitoly IX., kde jsou uvedeny pohřební obřady v českém jazyce.³

1.1.1 Rozdíly ve struktuře předlohy v latinských textech

Národní texty jsou rozděleny v pěti hlavách, zatímco u latinských textů je hlav sedm. Latinské texty také obsahují mnohem podrobnější vysvětlení obřadů.

První čtyři kapitoly jsou stejné, tj. první: Pohřeb dospělých se třemi zastaveními – z domu, do kostela a na hřbitov, následně druhá hlava: Když se nese mrtvola z domu přímo na hřbitov, třetí: Absoluce po mši za zemřelé a čtvrtá: Různé modlitby za zemřelé, které se říkají při absoluci. Sedmá hlava obsahuje pohřeb dětí, neboť ten má svá specifika oproti pohřbu dospělých.

Pátá a šestá kapitola je instrukční. Pátá: *De processione in commemoratione omnium fidelium defunctorum* – tedy Průvod o památce všech věrných zemřelých a Šestá: *Varii modi qui praeter Ordinem Exsequiarum supra positum secundum*

---

³ PREČAN Leopold – KUPKA Josef, *Agenda Provinciae ecclesiasticae Moraviae accomodata ad normam decreti S.R.C. circa usum linguae vulgaris in S. Liturgia in territorio ditionis Czecho-Slovacae de die 21. Maji A. 1920. Pars secunda - De Exsequis*, Olomucii: Sumptibus Archiepiscopi Olomouensis 1932, s. 155 - 184

consuetudinem locorum in Exsequiis occurrere possunt - tedy různé způsoby, které podle místních zvyků mohou nastat u pohřbu.

1.1.2 Pohřeb dospělých

Tento pohřeb je uveden ve dvou kapitolách podle počtu zastavení následovně: první „Církevní modlitby při pohřbu dospělých, nese-li se mrtvola z domu do kostela a odtud na hřbitov“ a druhá „Církevní modlitby při pohřbu dospělých, nese-li se mrtvola z domu přímo na hřbitov“ - tato je však stručnější, obsahuje jen instrukce. Tedy v podstatě se zastavení v kostele vynechá a zastavení v domě a na hřbitově se jen mírně upraví. Kněz je obřadem provázen velice stručně a jasně psanými rubrikami.

Běžně, podle první možnosti se tedy začíná v domě, pokračuje v kostele a pak následuje obřad na hřbitově. Nyní popíšeme dle Agendy strukturu a modlitby pohřebních obřadů.

1.1.2.1 V domě

Na začátku kněz kropí svčenu vodou a následně okuřuje mrtvého. Tato gesta doprovází také příslušnými slovy, která zní takto:

„Rosou nebeskou občerství duši tvou Bůh Otec + i Syn + i Duch + svatý. Amen.“

„Vůní nebeskou nasyť duši tvou Bůh Otec + i Syn + i Duch + svatý. Amen.“

Následuje zpěv žalmu 129 „De profundis“ s antifonou „Kdybys vážil hříchy...“⁴ Pokud se neříkají hodinky za zemřelého, modlí se kněz potichu ještě „Otče náš“, závěrečnou prosbu „ale zbav nás od zlého“ však zpívají všichni. Po skončení doplňují dialogem: „Vysvobod', Pane, duši jeho (její). Ať odpočívá v pokoji. Amen. / Pane, vyslyš modlitbu mou.“ „A volání mé k Tobě přijď.“

---

⁴ PREČAN Leopold – KUPKA Josef, *Agenda Provinciae ecclesiasticae Moraviae accomodata ad normam decreti S.R.C. circa usum linguae vulgaris in S. Liturgia in territorio ditionis Czeco-Slovacae de die 21. Maji A. 1920. Pars secunda - De Exsequis*, Olomucii: Sumptibus Archiepiscopi Olomouensis 1932, s. 155

Ten pak kněz uzavírá modlitbou, která se opakuje ještě jednou v kostele. Její znění:

„Prosíme, Pane, vysvobod' duši služebníka svého (služebnice své) N... ode všech pout hříchu, aby se radovala ve slávě vzkříšení mezi svatými a vyvolenými tvými. Skrze Krista, Pána našeho. Amen.“⁵

Tato modlitba vystihuje podstatu pohřbu, kdy prosíme, aby náš zemřelý byl osvobozen ode všech pout hříchu a mohl se radovat navěky mezi svatými.

Jestliže se nenese mrtvola do kostela, nýbrž přímo na hřbitov, přidá se ještě k těmto uvedeným modlitbám:

„Odpochinutí věčné dej mu (ji), ó Pane. A světlo věčné ať mu (ji) svítí. Ať odpočívá v pokoji. Amen.“

Cestou do kostela nebo na hřbitov se říká nebo zpívá žalm 50 „Miserere“ s antifonou „Exultabunt Domino“. Tento žalm se běžně používá dodnes a často se zpívá podle znění Agendy. Jde o žalm kající, kterým církev prosí o smilování nejen za zemřelého, nýbrž i za každého z nás. Uznáváme svoji hříšnost a prosíme o Boží smilování.⁶

Je-li cesta delší, říkají nebo zpívají se žalmy stupňové nebo jiné žalmy z hodinek za zemřelé. Každý se zakončí slovy: „Odpochinutí věčné dej mu (ji), ó Pane...“ načež následuje zastavení v kostele.

---

⁵ PREČAN Leopold – KUPKA Josef, *Agenda Provinciae ecclesiasticae Moraviae accomodata ad normam decreti S.R.C. circa usum linguae vulgaris in S. Liturgia in territorio ditionis Czeco-Slovacae de die 21. Maji A. 1920. Pars secunda - De Exsequis*, Olomucii: Sumptibus Archiepiscopi Olomouensis 1932, s. 156

⁶ tamtéž, s. 157 - 158

1.1.2.2 V kostele

Vrcholem slavení pohřebních obřadů v kostele, pokud šlo o pohřeb dospělých, byla vždy zádušní mše svatá. Jí předcházela průvod se zpěvem žalmů, v kostele zazněly příslušné antifony, následovalo uložení rakve, kolem které byly zapáleny svíce a říkalo se officium. Byl-li pohřeb v odpoledních hodinách, byla rakev uložena před oltář a mše i uložení do hrobu se konalo druhý den ráno.

Při vstupu průvodu do kostela se modlí antifona: „Ke cti Páně plesati budou zkrušené kosti“ a pak následuje responsorium „Přispěchejte svatí Boží.“

„Přispěchejte svatí Boží, vstříc pospěšte, andělové Páně, vezměte s sebou duši jeho (její) a ji doprovodte před božský trůn Nejvyššího.“

„Nechť přijme tebe Kristus, jenž zavolal tě a do sídel nebeských provedtež tě andělé. Vezměte s sebou duši jeho (její) a ji doprovodte před trůn Nejvyššího.“

„Odpočinutí věčné dejž mu (ji), ó Pane, a světlo věčné, ať mu (ji) svítí. A ji doprovodte před božský trůn Nejvyššího.“⁷

Tímto responsoriem církev jakoby svolává celé nebe na pomoc duši, která se má nyní setkat s Kristem. Potom se modlí církevní hodinky za zemřelého.

Po zopakované antifoně: „Hle, já jsem vzkříšení“ nebo po nokturu či nokturnech, jestliže byly chvály vynechány, modlí se v kleče Modlitba Páně stejným způsobem jako v domě a se stejnou modlitbou, která na modlitbu „Otče náš“ a následnou modlitbu „Vysvobod, Pane, duši jeho (její)...“ navazovala, ovšem s delším – trojičním zakončením. Možno ještě dodat, že je to v liturgii jediný okamžik, kdy se kněz tuto modlitbu modlí v kleče.

---

⁷ PREČAN Leopold – KUPKA Josef, *Agenda Provinciae ecclesiasticae Moraviae accomodata ad normam decreti S.R.C. circa usum linguae vulgaris in S. Liturgia in territorio ditionis Czeco-Slovacae de die 21. Maji A. 1920. Pars secunda - De Exsequis*, Olomucii: Sumptibus Archiepiscopi Olomouensis 1932, s. 158 - 159

Potom lze připojit ještě jinou vhodnou modlitbu z části Různé modlitby za zemřelé, které se říkají při absoluci.⁸

Potom se slouží mše svatá za zemřelého. Z toho důvodu také byly pohřby převážně konány v ranních či dopoledních hodinách.

Pohřební Eucharistie, která byla slavena, se řadí mezi zádušní mše první třídy. Až na jisté výjimky se mohla slavit v kterýkoli den. Velmi často šlo o tzv. „mši slavnou“, tedy se službou jáhna a podjáhna, jindy „mši zpívanou“, jen v některých případech „mši tichou“. Služba jáhna a podjáhna při této liturgii nebyla však dána slavnostností této mše, ale tím, že se používalo kadidlo, které nosil jáhen, a v procesí se nesl kříž, což byla služba podjáhna. Requiem mělo být za každého zesnulého zvlášť.

Mešní formulář čerpá perikopy hlavně ze sv. Pavla, listu Soluňanům „Nechceme, abyste byli v nevědomosti o těch, kteří zesnuli...“ (1Sol 4, 13 – 18) a z Janova evangelia o setkání Ježíše a Marty před vzkříšením Lazara (Jan 11, 21 – 27). V oracích kněz prosí o smilování nad duší zemřelého a přivedení do života věčného.⁹

Po mši svaté se modlí nad rakví modlitba, ve které kněz prosí, aby Pán nevcházel v soud se svým služebníkem, neboť žádný člověk není ospravedlněn, nedostane-li odpuštění všech hříchů. Církev zemřelého doporučuje ve své víře, aby s milostí Boží si zasloužil ujít soudu, když za života byl označen znamením svaté Trojice, tedy křtem. Jáhen čelem k lidu spolu s knězem a akolyty, držící svěcenou vodu a kadidlo se modlí: „Non intres in iudicium ...“ potom následuje zpěv a kněz pokropí rakev svěcenou vodou a okouří – během modlitby Otčenáš.

---

⁸ PREČAN Leopold – KUPKA Josef, *Agenda Provinciae ecclesiasticae Moraviae accomodata ad normam decreti S.R.C. circa usum linguae vulgaris in S. Liturgia in territorio ditionis Czeco-Slovacae de die 21. Maji A. 1920. Pars secunda - De Exsequis*, Olomucii: Sumptibus Archiepiscopi Olomouensis 1932, s. 175 - 176

⁹SCHALLER Marian, *Římský misál*, 2. vydání, Praha, Ant. Podlaha Praha, 1931, s. 138 - 144

Potom se zpívá responsorium: „Vysvobod' mne, o Pane“¹⁰, kdy ústy zemřelého církve prosí o vysvobození od záhuby věčné a vyjadřuje také pocity hořkosti duše před Božím soudem. Celé responsorium zní:

„Vysvobod' mne, o Pane, od záhuby věčné v onen den tak hrůzný, strašný, v němžto nebe tráští se má i země. Až přijdeš, abys soudil veškeren svět ohněm.

A já hrůzou se chvěji a děším se, až rozsudek přijde a s ním budoucí hněv tvůj. V němžto nebe tráští se má i země.

Toť den onen, toť den hněvu, všeho soužení a bédování, toť den velký, nad jiné tak hořký. Až přijdeš, abys soudil veškeren svět ohněm.“

„Odpočinutí věčné zemřelým dej, ó Pane, a světlo věčné nechať jim svítí.“

Následuje „Pane, smiluj se nad námi“ a pak tichý „Otče náš.“ Zatím co se říká Modlitba Páně, kněz obchází okolo rakve, kropí mrtvolu svěcenou vodou a okuřuje ji.

Potom je dialog lidu s knězem, který je uzavřen modlitbou, ve které se opíráme o Boží vlastnosti smilování a odpuštění a opět pokorně prosíme za duši zemřelého, aby ji nevydával moci nepřátel, nezapomněl na ni a poručil ji přijmout svatými anděly a uvést do rajské vlasti, protože v Boha doufala a věřila.

Potom nesou mrtvolu na hřbitov. Zatímco nesou mrtvolu k hrobu, pje se antifona: Do ráje nebes.¹¹

1.1.2.3 Na hřbitově

Není-li hřbitov u kostela, v němž se pohřební obřady konaly, říkají nebo zpívají se cestou na hřbitov žalmy z hodinek za zemřelé, z nichž každý z nich končí se slovy:

---

¹⁰ PREČAN Leopold – KUPKA Josef, *Agenda Provinciae ecclesiasticae Moraviae accomodata ad normam decreti S.R.C. circa usum linguae vulgaris in S. Liturgia in territorio ditionis Czeco-Slovacae de die 21. Maji A. 1920. Pars secunda - De Exsequis*, Olomucii: Sumptibus Archiepiscopi Olomoucensis 1932, s. 161 - 163

¹¹ tamtéž, s. 164 – 165. Celá antifona: „Do ráje nebes ať provází tě andělé a při tvém příchodu ať mučedníci tě přijmou a tě uvedou do svatého města Jerusalema. Andělův ať sbory tebe vítají, a tam s Lazarem, kdysi chudobným, věčného požívej pokoje.“

„Odpočinutí věčné dej mu (jí), ó Pane“. A teprve při vchodu na hřbitov se zpívá Antifona Do ráje nebes, která je uvedena „V kostele“.

Potom, není-li hrob dosud posvěcen, posvěť se modlitbou, která se zachová i pro pozdější reformované obřady jako jedna z možných, ovšem v těchto popisovaných obřadech je jen jediná.

„„Modleme se! Bože, jehož milosrdenstvím duše věřících odpočívají, rač požehnati tento hrob a dáti mu za strážce svého svatého anděla. A osvobod' ode všech hříchů duši toho (té), jehož (jejíž) tělo zde se pohřbívá, aby se radovala v tobě na věky se svatými. Skrze Krista, Pána našeho. Amen.“¹²

Hrob je zde jako místo odpočinku, které má Bůh požehnat a Boží anděl jej strážit. A dále opět prosíme za osvobození duše ode všech hříchů, aby se radovala na věky.

Potom kněz pokropí a následně okouří tělo zemřelého a hrob, přičemž říká totéž, co při kropení a okouření v domě. Potom se klade mrtvola do hrobu. Kněz říká: „Přijmi země, co tvého jest, přijmi Bůh, což jeho jest; tělo ze země jest stvořeno, duše shůry jest vdechnuta.“

Potom kněz vhodí třikrát hlínu na rakev položenou do hrobu, řka: „Pomni, člověče, že prach jsi a v prach se obrátíš.“

Následuje antifona „Hle, já jsem vzkříšení a život, kdo věří ve mne, i kdyby mrtev byl, bude živ přece, a každý, kdo živ je a věří ve mne, smrti neuzří na věky“, kterou začíná kněz Zachariášovo kantikum.

---

¹² PREČAN Leopold – KUPKA Josef, *Agenda Provinciae ecclesiasticae Moraviae accomodata ad normam decreti S.R.C. circa usum linguae vulgaris in S. Liturgia in territorio ditionis Czeco-Slovacae de die 21. Maji A. 1920. Pars secunda - De Exsequis*, Olomucii: Sumptibus Archiepiscopi Olomouensis 1932, s. 165.

Pak následuje: „Pane, smiluj se nad námi“ a opět modlitba „Otče náš“ říkána stejným způsobem, jako již mnohokrát před tím. Pak následuje dialog kněze a lidu: „Od bran pekelných vysvobod', Pane, duši jeho (její). Ať odpočívá v pokoji. Amen. Pane, vyslyš modlitbu mou.“ „A volání mé k Tobě přijď.“ „Pán s vámi.“ „I s duchem tvým“, který je pak uzavřen modlitbou, v níž opět kněz prosí Hospodina, aby prokázal zemřelému milosrdenství a aby nedošel za trestů za své skutky, protože si přál konat Boží vůli, a proto, aby Boží milosrdenství jej přidružilo k andělským sborům, neboť jeho pravá víra jej pojila se zástupy věřících:

„Modleme se! Prokaž, prosíme, Hospodine, tomuto zemřelému služebníku svému (této zemřelé služebnici své) milosrdenství, aby nedošel (nedošla) za skutky své trestů, a poněvadž si přál (a) konati tvou vůli, aby milosrdenství tvé jej (jí) přidružilo ke sborům andělským, jehož pravá víra pojila jej (jí) se zástupy věřících. Skrze Krista, Pána našeho. Amen.“

„Odpočinutí věčné dej mu (jí), ó Pane... Duše jeho (její) a duše všech věrných zemřelých pro milosrdenství Boží ať odpočívají v pokoji.“¹³

Kde je to zvykem, kněz se pomodlí nebo zazpívá u hřbitovního kříže nebo na jiném vhodném místě antifonu „Zdrávas, Královno“, po níž následuje aklamace: „Ve všeliké naší úzkosti a soužení. Pomoz nám, nejblahoslavenější Panno Maria“. Potom následuje modlitba, ve které kněz prosí Ježíše Krista, aby za nás u jeho milosrdenství nyní i v hodině naší smrti orodovala nejblahoslavenější Panna Maria, jejíž přesvatou duší pronikl meč bolesti.

Cestou ze hřbitova do kostela nebo z kostela do sakristie kněz započne antifonu *Si iniquitates* a modlí se žalm *De profundis* (tedy žalm 129) a ostatní modlitby

---

¹³ PREČAN Leopold – KUPKA Josef, *Agenda Provinciae ecclesiasticae Moraviae accomodata ad normam decreti S.R.C. circa usum linguae vulgaris in S. Liturgia in territorio ditionis Czeco-Slovacae de die 21. Maji A. 1920. Pars secunda - De Exsequis*, Olomucii: Sumptibus Archiepiscopi Olomouensis 1932, s. 165 - 167

z kapitoly 3. (Modlitby za zemřelé). Tyto části se dle Agendy modlí již latinsky.¹⁴ Obsahují také modlitbu: „Absólve, quaesumus, Dómine, animan fámuli tui...“, ve které kněz doporučuje duši služebníka a prosí o odnětí pout hříchu, aby mohl být přijat do slávy vzkříšení mezi svaté a vyvolené skrze Krista, našeho Pána.

1.1.3 Církevní modlitby při pohřbu dětí

Pohřeb dětí má odlišný charakter od pohřbu dospělých, proto se také používá jiných textů modliteb, žalmů i zpěvů. Neodprošujeme Boha za hříchy, nýbrž věříme ve spásu dítěte, proto není také třeba konat mši za zemřelé dítě. Zastavení zůstávají stejná, tedy v domě, v kostele a na hřbitově.

1.1.3.1 V domě

Při pohřbu dospělého se používá prosebného žalmu 129, mrtvola se nejen kropí, ale i okuřuje a kněz prosí o občerstvení a nasycení duše. Při pohřbu dítěte se jen pokropí a zpíváný žalm 112 s antifonou „Buď pochválen Hospodin“ je radostný ke chvále Boží.

Také po „Pane, smiluj se“ a „Otče náš“, nenásleduje prosba: „Ať odpočívá v pokoji“ a podobně se nemodlí „Odpočinutí věčné“, což se ostatně vynechává v celém obřadu, nýbrž se poukazuje na nevinnost dítěte: „Mne pak pro nevinnost jsi přijal. A utvrdil jsi mne před tváří svou na věky“.

Pokud se jde rovnou na hřbitov, následuje modlitba kněze. V modlitbě se odvolává na křest dítěte a víru, že bez jakýchkoliv zásluh odcházejí z tohoto světa k životu věčnému, a proto společně prosíme na přímlovu Panny Marie a všech

---

¹⁴ PREČAN Leopold – KUPKA Josef, *Agenda Provinciae ecclesiasticae Moraviae accomodata ad normam decreti S.R.C. circa usum linguae vulgaris in S. Liturgia in territorio ditionis Czeco-Slovacae de die 21. Maji A. 1920. Pars secunda - De Exsequis*, Olomucii: Sumptibus Archiepiscopi Olomouensis 1932, s. 141

svatých, abychom my s čistou myslí Bohu sloužili a v ráji se s našim zemřelým dítětem spatřili:

„Všemohoucí a dobrotivý Bože, který všem dítkám, křestní vodou obrozeným, když odcházejí z tohoto světa, bez jakýchkoliv jejich zásluh ihned uděluješ život věčný, jak také věříme, že jsi učinil duši tohoto dítky: učni, prosíme, Pane, abychom na přímluvu blahoslavené Marie vždy Panny ve všech svatých tvých zde čistou myslí tobě sloužili a v Ráji k blaženým dítkám na věky přidružení byli. Skrze Krista, Pána našeho. Amen.“¹⁵

Na cestě do kostela se říká nebo zpívá žalm 118 „Blahoslavení, kdož jsou obcování ctného, chodíce v zákoně Hospodinově“. Opět zpěv, který nikterak nepřipomíná kajícnost, ale opěvuje Boží zákon a jeho přikázání. Popř. se užívá žalmu 148, který je v obřadech zařazen v části Na hřbitově „Chvalte Hospodina z nebes“, jenž vyzývá k chvále všechno stvoření.¹⁶

1.1.4.2 V kostele

V kostele se modlí žalm 23 s antifonou „Od Hospodina tomu požehnání se dostane a též milosrdenství od Boha, jenž jest jeho spása; neboť to jest pokolení těch, kdož Pána vždy hledají“. Zakončení je pak shodné jako v části V domě.

Jelikož církev věří ve spásu a čistotu dítky, nekoná se, jak bylo předesláno, v kostele mše.¹⁷ Vlastní mše k pohřbu dětí je požadavkem až II. vatikánského koncilu.¹⁸

---

¹⁵ PREČAN Leopold – KUPKA Josef, *Agenda Provinciae ecclesiasticae Moraviae accomodata ad normam decreti S.R.C. circa usum linguae vulgaris in S. Liturgia in territorio ditionis Czeco-Slovacae de die 21. Maji A. 1920. Pars secunda - De Exsequis*, Olomucii: Sumptibus Archiepiscopi Olomouensis 1932, s. 178

¹⁶ tamtéž, s. 177 - 179

¹⁷ tamtéž s. 179 - 181

¹⁸ II. Vatikánský koncil, *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, 2. vydání, Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, 2002, *Sacrosanctum Concilium (SC)* 82

1.1.4.3 Na hřbitově

Na cestě ke hřbitovu, po případě ke hrobu je žalm 148 s příslušnou antifonou. Po „Pane, smiluj se“ a „Otče náš“ následuje výzva: „Nechte dítek jíti ke mně. Neboť jejich jest království nebeské.“ Pak následuje modlitba kněze,¹⁹ ve které zdůrazňuje svatou čistotu dítky a prosí na přimluvu Panny Marie a všech svatých za nás, abychom se věčně radovali v témže nebeském království.

Potom kněz pokropí a okuřuje mrtvolu i hrob; pak se uloží mrtvola do hrobu.

Při návratu od hrobu do kostela se říká nebo zpívá antifona „Dobrořečte Pánu, všichni vyvolení jeho; žijte dny přeradostné a chvalte jméno jeho“ a chvalozpěv tří mládenců, který všechno stvoření vyzývá k Boží oslavě.

Před oltářem po výzvě „Pán s vámi“ a odpovědi se modlí:

Modleme se. Bože, který podivuhodným řádem andělům i lidem služby vykazuješ; propůjč nám milostivě, ať život náš pozemský sřeží ti, kteří v nebesích neustále před tebou stojí, sloužíce tobě. Skrze Krista, Pána našeho. Amen.²⁰

1.1.4 Hodinky za zemřelé

Často se konala modlitební vigilie za zemřelého, která se skládala z modliteb žalmů a čtení jako v Římském breviáři. Jak výše uvedeno, byla tato modlitba hodin také součástí pohřebního rituálu. Začíná tedy nešporami, dále je matutinum, které se dělilo podle dní do třech nocturn a končilo laudami. Tyto modlitby jsou ještě součástí

---

¹⁹ PREČAN Leopold – KUPKA Josef, *Agenda Provinciae ecclesiasticae Moraviae accomodata ad normam decreti S.R.C. circa usum linguae vulgaris in S. Liturgia in territorio ditionis Czeco-Slovacae de die 21. Maji A. 1920. Pars secunda - De Exsequis*, Olomucii: Sumptibus Archiepiscopi Olomouensis 1932, s. 182: Modleme se. Všemohoucí věčný Bože, milovníku svaté čistoty, který jsi dnes milostivě povolal duši tohoto dítky do nebeského království, rač také nám dobrotivě dáti, abychom pro zásluhy tvého svatého utrpení a na přimluvu blahoslavené a neporušené Panny Marie a všech svatých věčně se radovali v témže nebeském království se všemi svatými a vyvolenými tvými. Jenž jsi živ a kraluješ na věky věkův. Amen.

²⁰ tamtéž, s. 184

pohřební agendy, ale v nových pohřebních obřadech jsou již přesunuty do liturgické knihy Denní modlitba církve jako společné texty za zemřelé²¹.

V den pohřbu, v den po došlé zprávě o úmrtí, v den třetí, sedmý, třicátý a výroční i v širším smyslu, a kdykoli se hodinky konají slavně, zpívají se před žalmy i po nich antifony celé. Na konci všech žalmů říká se vždy: „Odpčinutí věčné dej jim, Pane, a světlo věčné ať jim svítí.“ I hodinky se konaly za jednoho zemřelého.²²

Konají se nešpory, pak matutinum, po kterém následují nocturny (1. – 3.) a na konec laudy.²³ Mají podobu denní modlitby církve a jejich opěrným bodem jsou žalmy.

---

²¹ např. SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Denní modlitba církve*, III. Liturgické mezidobí, s. 1617 – 1644

²² PREČAN Leopold – KUPKA Josef, *Agenda Provinciae ecclesiasticae Moraviae accomodata ad normam decreti S.R.C. circa usum linguae vulgaris in S. Liturgia in territorio ditionis Czeco-Slovacae de die 21. Maji A. 1920. Pars secunda - De Exsequis*, Olomucii: Sumptibus Archiepiscopi Olomouensis 1932, s. 261

²³ PREČAN Leopold – KUPKA Josef, *Agenda Provinciae ecclesiasticae Moraviae accomodata ad normam decreti S.R.C. circa usum linguae vulgaris in S. Liturgia in territorio ditionis Czeco-Slovacae de die 21. Maji A. 1920. Pars secunda - De Exsequis*, Olomucii: Sumptibus Archiepiscopi Olomouensis 1932, s. 261 - 303.

2. Po II. vatikánském koncilu do konce 20. století

Dne 4. prosince 1963 byla slavnostně vyhlášena konstituce O posvátné liturgii Sacrosanctum Concilium, kde jsou také formulovány požadavky o reformě pohřebních obřadů.

„Pohřební obřad ať vyjadřuje zřetelněji velikonoční smysl křesťanské smrti. Má lépe odpovídat podmínkám a tradicím jednotlivých zemí, i pokud jde o liturgickou barvu“.²⁴

V tomto smyslu u nás byly vydány Pohřební obřady v r. 1972 na základě latinské edice z r. 1969, která nabízí možnosti adaptace dle místní situace. Avšak tento první český překlad nepřihlíží tolik k místní tradici a národnímu specifiku.²⁵

Pohřební liturgie má mít kající a prosebný charakter. Zatímco liturgickou barvou pohřbu byla dříve černá, v nových obřadech je spíše používána fialová, černá jen jako eventualita a pro pohřeb dětí je stanovena barva bílá.

V Pohřebních obřadech se stále uvádí na prvním místě tradiční způsob pohřbu se třemi zastaveními, dále je Pohřeb se dvěma zastaveními (ve hřbitovní kapli a na hřbitově), který nepočítá se zádušní mší, ale jen s bohoslužbou slova; a potom obřad pouze na jednom místě, který je popsán jen v rubrikách.

V současnosti se ovšem prakticky neseťkáváme ani s jedním z uvedených typů. Zastavení bývají dvě, v kostele a na hřbitově. V chrámu je slavena eucharistická bohoslužba.

Také při průvodu, zpravidla tedy jen z kostela na hřbitov se již zcela výjimečně modlí žalmy, které Pohřební obřady nabízí a místo toho často zní melodie dechovky.

---

²⁴ II. Vatikánský koncil, *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, 2. vydání, Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, 2002, *Sacrosanctum Concilium (SC)* 81

²⁵ KOPEČEK Pavel, Pohřební obřady v římské tradici a současné Ordo Exsequiarum. In BUGEL Walerian, *Pohřební obřady v různých liturgických tradicích*, Olomouc: Univerzita Palackého 2015, s. 63

Někdy (vzácně), na přání zesnulého, při průvodu kněz vede modlitbu svatého růžence. Není tedy zcela využíván tento potenciál pohřebních obřadů.

Na rozdíl od předchozích liturgických knih, tyto Pohřební obřady obsahují velmi podrobný úvod. Z něho tedy vypisují následující myšlenky:

Nemůže-li být přítomen kněz či jáhen na části pohřebních obřadů, zejména v domě, mimořádně se připouští, aby modlitby vykonávali věřící sami. Pokud se z pastoračních důvodů konají pohřební obřady v kostele beze mše, která se v tomto případě má sloužit jindy, vždycky je předepsána bohoslužba slova. V kostele již není absoluce, nýbrž poslední rozloučení, v jejichž pojetí je ovšem podstatný rozdíl.

Pohřeb dětí, které zemřely dříve, než dosáhly užívání rozumu, se koná stejným způsobem jako pohřeb dospělých. Použije se však vlastních textů, určených pro tuto příležitost. Zemře-li dosud nepokřtěné dítě, použije kněz zcela nového formuláře Při pohřbu dosud nepokřtěného dítěte.

Také ti, kteří si zvolili pohřeb žehem, také zcela nově, mají nárok na křesťanský pohřeb, pokud se nejedná o takový případ, kde je jisté, že si zvolili pohřeb žehem jako projev nepřátelství vůči pravdám víry.²⁶

Jsou zmíněny povinnosti a služby při pohřbu a také služba kněze při přípravě a vykonání pohřbu. Tyto úvodní instrukce nabízí velikou šíři možností. Stanovují také, že:

„Kromě rozdílu, který vyplývá z liturgické služby a svátosti svěcení, a kromě poct, které podle liturgických pravidel patří veřejným představitelům, není při pohřbu dovoleno dělat žádné rozdíly v obřadech nebo ve vnějším vypravení s ohledem na soukromé osoby nebo postavení.“²⁷

---

²⁶ SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Pohřební obřady*, Praha, 1972, s. 8-11

²⁷ II. Vatikánský koncil, *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, 2. vydání, Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, 2002, *Sacrosanctum Concilium (SC)* 32

Slavení má poukázat nejen na skutečnost smrti, ale i na realitu lidského života, jehož součástí je i smrt, ve smrti jsme solidární a tvoříme *communio*. Obřad má být výrazem svědectví víry, vzpomínky a jednoty společenství. Pohřební obřady poukazují na paschální víru ve zmrtvýchvstání, na úctu k tělu zemřelého jako k „chrámu Ducha“ a vnímají pohřeb jako projev milosrdenství a bliženecké lásky. Velikonoční mysterium slavené ve křtu a eucharistii se promítá do pohřebního obřadu ve vědomí, že Kristus je vítěz nad smrtí a zárukou vzkříšení.²⁸

Ač současně používané pohřební obřady mají velikou škálu možností výběru, přesto stále nejsou úplné vzhledem k současnému vývoji společnosti.

Např. při pohřebním obřadu sice bývá běžně tělo zemřelého v rakvi, ale často se objevují případy, kdy se ukládá urna, na kterou naše obřady nepamatují. Toto ovšem není problém, neboť kněz jen lehkou reformulací najde správná slova.

Není ani formulář pro ty, kteří se rozhodli sami ukončit život. Zde kněz musí citlivě vybírat texty modliteb a lekcí.

Stejně tak postrádám v pohřebních obřadech společný pohřeb manželů, i když dlužno říci, že se v tomto případě spíše jedná o ojedinělou záležitost, podobně jako pohřeb více osob najednou, a jak již bylo zmíněno, spíše by měl každý nebožtík mít svůj pohřeb.

Kněz musí být při pohřebních obřadech mnohdy kreativní i vzhledem k víře pozůstalých, kteří často jen reagují na přání zesnulého či na rodinnou tradici. Stále více se objevují případy, kdy samotný nebožtík velmi slabě, či pokud vůbec, projevoval svou víru, tím méně jeho rodina, a je stále běžnější, že věřící člověk zemře bez zaopatření. Soud nad zemřelým nám však nikterak nenáleží, je třeba vykonat tento poslední skutek milosrdenství.

---

²⁸KOPEČEK Pavel, *Pohřební obřady v římské tradici a současné Ordo Exsequiarum*. In BUGEL Walerian, *Pohřební obřady v různých liturgických tradicích*, Olomouc: Univerzita Palackého 2015, s. 64-65 a 74

Toto jsou některé případy, se kterými si kněží musí poradit sami v pastorační spolupráci s rodinou zemřelého a na základě textů obřadů, které mají k dispozici.

2.1 První vydání českých pohřebních obřadů v r. 1972

Na rozdíl od předchozích užívaných agend pohřebních obřadů, nemají tyto obřady zvláštní kapitolu pohřbu dětí, ale speciální modlitby uvádějí hned za modlitbami při pohřebních obřadech. Dávají také mnohem větší zřetel na místní podmínky či nabízejí větší výběr modliteb. Uvádějí i možnost kremace, avšak je třeba říci, že církvi je výrazně upřednostňován pohřeb do země. Přináší také mnohem větší výběr čtení Božího slova, kterého se často používá i při pohřební mši a rozšiřují se o přímluvné modlitby.

Množstvím možností zapletených do jednoho obřadu se však trochu ztrácí na přehlednosti knihy, kterou si kněz či jiný předsedající pohřebního obřadu musí řádně prostudovat a založit příslušnými záložkami.

Zůstávají tradiční tři zastavení – tedy doma, v kostele a na hřbitově, avšak navíc je možnost jen dvou nebo jediného zastavení. Mnoho modliteb a činností dříve v obřadech nařízených jsou podle nových rubrik dle libovůle v možnostech. Liturgie pohřbu se tak zdá a jistě je, mnohem kreativnější.

Je zachována struktura s větší možností kreativity, což knězi umožňuje vybírat a zachovat se podle momentálních pastoračních situací pozůstalých i tradic farnosti či místní církve. Avšak může se stát, a ne zřídka se děje, že v oněch mnoha možnostech kněz vybírá spíše podle vlastního uvážení nebo svých zvyklostí, ale také svých cenných zkušeností. Někdy vybere tu nejjednodušší možnost.

2.1.1 Vigilie u zemřelého a ukládání do rakve

Podle místních zvyklostí je možno konat v domě zemřelého vigiliu či bohoslužbu slova. Obřad v domě zemřelého možno vynechat. Pohřební obřady obsahují instrukce, jak má bohoslužba slova vypadat:

„Tuto bohoslužbu slova možno uspořádat takto: Po krátkém úvodu vlastními slovy možno použít žalm s modlitbou jako „v domě“, potom následuje čtení z Písma svatého (některý z textů, určených pro mše za zemřelé a pro pohřební obřady). Po čtení může mít kněz promluvu. Celý obřad se zakončí přímluvami a modlitbou Páně, nebo jinou vhodnou modlitbou. Možno číst také jiná místa z Písma svatého, která vyjadřují a objasňují smysl křesťanského umírání. Mezi čteními možno vložit mezizpěvy, především ze žalmů nebo z ofícia za zemřelé.“²⁹

Tyto Pohřební obřady velmi často používají v rubrikách neurčitých slov, jako např. „možno“. Je tak dán knězi velký výběr možností, jak vést tuto úvodní modlitbu za zemřelého. Tento způsob vyjádření klade na kněze nemalý nárok, aby se co nejvíce vcítil do situace pozůstalých a s velikým citem je pastoračně doprovázel v těchto tíživých chvílích.

V nových pohřebních obřadech se objevuje modlitba právě ve chvíli, kdy se tělo ukládá do rakve.³⁰ Nejde však o zcela nový obřad, neboť tato modlitba dříve byla první modlitbou v obřadech v domě, ale spíše o nové zařazení.

Když je tělo zemřelého ukládáno do rakve, je možno modlit se některý vhodný žalm, jako při obřadu v domě nebo přečíst krátký úryvek z Písma svatého. Jsou explicitně nabídnuty tři krátké úryvky nebo jiný vhodný text.³¹

Potom následuje modlitba - obecně za zemřelého – za odpuštění všech jeho vin a o jeho radost ve věčném pokoji a světle, kde se dočká vzkříšení a slávy, kterou Pán připravil svým vyvoleným. Nebo při pohřbu pokřtěného dítěte – za potěchu vírou, že tento malý křesťan je u Boha v nebi a prosba, abychom také my měli s ním jednou účast na věčné radosti.³²

---

²⁹ SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Pohřební obřady*, Praha, 1972, s. 12

³⁰ tamtéž, s. 12 - 13

³¹ tamtéž, s. 12, např.: „Zemřeli jste, a váš život je s Kristem ukryt v Bohu. Ale až se ukáže Kristus, náš život, ukážete se s ním ve slávě také vy.“ (Kol 3, 3-4)

³² tamtéž, s. 13, č. 2: „Modleme se. Potěš nás, Bože, vírou, že tento malý křesťan (tato malá křesťanka) je u tebe v nebi, a dej, ať s ním (s ní) jednou máme také my účast na věčné radosti. Skrze Krista, našeho Pána. Amen.“

Při pohřbu pokřtěného dítěte byla dříve tato modlitba formulována trochu jinak. Kněz za nás vyjádřil víru ve spásu a modlil se za to, abychom byli dobrými služebníky. Nyní po vyjádření víry rovnou vyjadřujeme touhu účasti na věčné radosti.

Nově je uvedena modlitba při pohřbu dosud nepokřtěného dítěte. V ní se opíráme o Boha, který zná lidské srdce a dovede ho potěšit, aby shlédl na víru rodičů, potěšil je v jejich pláči a naplnil je jistotou, že jejich dítě bude na věky v Božích rukou skrze Krista, našeho Pána.

Je možno vybrat též jiné modlitby, jako při obřadu v domě. Kde je to zvykem, lze podobným způsobem doprovázet modlitbou také jiné projevy úcty k tělu zemřelého.

Máme zde formulaci: „Kde je to zvykem“. Tedy není záměrem nových pohřebních obřadů, aby byly jiné, ale aby navazovaly na žitou tradici církve, která se v určitých dobách stále aktualizuje. Přes velkou svobodu kněze je zde jakási červená nit, která propojuje to, co křesťané mají po dlouhou dobu zažité.

Slovní vyjádření v obřadech se však víc a více přibližuje tomu, co aktuálně prožívají pozůstalí. Výrazně můžeme stále sledovat skutečnost, že tyto obřady dávají průchod nejen mnohem větší kreativitě kněze, ale i k aktivnější spolupráci na tvorbě obřadu s pozůstalou rodinou a životem farnosti. Jejich podstata zůstává ovšem nezměněna a podoba se současně snaží přiblížit aktuálnosti a novým zvykům nastávající generace. Je na ni znát tep srdce církve.

2.1.2 První způsob pohřbu – v domě, v kostele a na hřbitově

První způsob pohřbu je velmi často vybírán, i když už se zpravidla neděje na všech třech místech. Také rubriky poukazují k tomuto způsobu a výběr textů je na tomto místě takřka kompletní. To, že je tento způsob pohřbu uváděn shodně s Prečanovou Agendou, ukazuje také návaznost na běžnou tradici římského obřadu a byť je stále vzácnější jeho skutečné provádění, přece zůstává zachycen jako zdravý kořen.

2.1.2.1 Obřady v domě

„Kněz si oblékne albu nebo superpelici a fialovou nebo černou (při pohřbu dítěte bílou) stólu, a chce-li, také pluviál téže barvy.“³³

Další z nových rubrikových instrukcí „chce-li“, naznačuje místo, kde se spoléhá na libovůli předsedajícího. Tak sám kněz se přizpůsobí podle svých či místních zvyklostí nebo i třeba podle počasí (když je venku zima, pluviál se hodí). Také výraz „může“ je jistým upozorněním na to, jak se to konalo dříve, ale aktuálně se nemusí takto konat.

Při obřadu „V domě“ se vždy používalo kadidlo, teď je však v rubrikách pouze kropení, které může kněz učinit.

Silnějším vyjádřením je spojka „nebo“, která knězi dává výběr z několika možností, z nichž jistě nevybírání všechny.³⁴

Po možném pokropení tedy může následovat žalm. Na prvním místě je uveden žalm 129 „Z hlubin volám k tobě, Hospodine“ s odpovědí: „Volám k tobě, Pane“ nebo „Má duše čeká na Pána“. Používal se již v Prečanově Agendě.

Místo žalmu 129 může být žalm 22 „Hospodin je můj pastýř, nic nepostrádám“ s odpovědí „Pamatuj na mne, Pane, ve svém království“ nebo žalm 113 s odpovědí „Ať tě Kristus přijme do ráje“ nebo jiný žalm s vhodnou odpovědí. Potom kněz pokračuje slovy: „Pán s vámi!“ s následnou odpovědí lidu. Po výzvě kněze: „Modleme se“ a následné chvíli ticha připojí některou z následujících tří modliteb pro pohřeb dospělých, nebo když je pohřeb pokřtěného či dosud nepokřtěného dítěte.

„Dovoláváme se tvého slitování, Bože: Vyslyš nás a smiluj se nad svým služebníkem N..., (nad svou služebnicí N...,) kterého (kterou) jsi povolal ze světa k sobě. Uved' ho

³³ SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Pohřební obřady*, Praha, 1972, s. 14

³⁴ tamtéž, s. 14 - 16

(ji) tam, kde je pokoj a světlo, (a přijmi ho (ji) do společnosti svých svatých). Skrze Krista, našeho Pána.“³⁵

V této modlitbě uvedené jako první v pořadí, byl dřív větší důraz na zbavení duše pout hříchu. Nyní se dovoláváme slitování a prosíme Boha, aby se smiloval nad naším zemřelým služebníkem a prosba o přijetí do společnosti svatých je uvedena jen v závorce, když dříve kněz prosil „aby se v den slavného vzkříšení radovala mezi tvými svatými a vyvolenými.“

V druhé modlitbě kněz prosí za zemřelého služebníka a opěvuje místo jeho budoucího života a v neposlední řadě prosí za odpuštění jeho provinění.³⁶

Ve třetí modlitbě se odkazuje na důvěru v Boha, který provázal život našeho zemřelého. On je ten, který vysvobodí z hříchu a z dřívější časnosti udělí pokojnou věčnost.³⁷

V modlitbě při pohřbu pokřtěného dítěte stejně jako dříve, i nyní, při pohřbu dítěte, je si církev jista jeho spásou a proto prosí za nás, abychom došli do věčného království, avšak tato modlitba je podstatně stručnější a neodvolává se na přímluvu Panny Marie a svatých.³⁸

V modlitbě Při pohřbu dosud nepokřtěného dítěte je velmi patrný rozdíl od dítěte pokřtěného. Zatímco u pokřtěného dítěte je si církev jista jeho spásou, u dosud nepokřtěného žádá Boha, aby shlédl na zármutek rodičů a dal jim naději, že Boží láska jejich dítě neopustí.

---

³⁵SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Pohřební obřady*, Praha, 1972, s. 16

³⁶tamtéž, s. 16 – 17, č. 2: „Pane, svatý Otče, všemohoucí, věčný Bože, pokorně tě prosíme za tvého služebníka N..., (tvou služebnici N...) kterého jsi povolal ze světa k sobě. Uveď jej (ji) do místa občerstvení, světla a míru. Ať bezpečně projde branou smrti do obydlí tvých svatých. A ty sám buď na věky jeho (jejím) světlem podle slibu, který jsi dal Abrahámovi a jeho potomkům. Až přijde veliký den vzkříšení a soudu, odpusť mu (ji) všechna provinění a obnov jeho (její) život, dej mu (ji) nesmrtelnost se svými svatými a své věčné království. Skrze Krista, našeho Pána.“

³⁷tamtéž, s. 17, č. 3

³⁸tamtéž, s. 17, č. 4: „Slyš naše prosby, Bože, a smiluj se nad námi: Ať dojdeme do tvého věčného království, kde náš malý (naše malá) N... už našel domov. Skrze Krista, našeho Pána.“

Navíc je přidána možnost po modlitbě za zemřelého nebo před ní přidat modlitbu za pozůstalé. Církev si přeje, aby byli potěšeni ve svém zármutku, který nyní prožívají. Nabízí dvě modlitby za pozůstalé obecně a pak jednu krátkou modlitbu při pohřbu dítěte (pokřtěného i dosud nepokřtěného).

Pokud je zemřelý přinášen do kostela v průvodu, uspořádá se tento průvod podle místních zvyklostí. Vpředu jde ministrant s křížem. Kněz jde před rakví. Při průvodu možno zpívat z Pohřebních obřadů či jiné vhodné žalmy s antifonami³⁹.

Jako příklad uvedu jen antifony s žalmem 50 proto, abych upozornil, že tento žalm vždy provázel zemřelého do kostela a dosud často bývá zpíván chrámovým sborem jako vstupní žalm před začátkem mše v kostele. Antifona „Odpocinutí věčné dej mu, Pane, a světlo věčné ať mu svítí“ nebo antifona „Duše, kterou jsi k sobě povolal, Pane, ať se raduje ve slávě s tvými svatými.“ s žalmem 50 „Smiluj se nade mnou, Bože, pro své milosrdenství“.

Jestliže byly obřady v domě zemřelého vynechány, přijde kněz ke kostelnímu vchodu, pozdraví vlídně přítomné, může pokropit zemřelého svěcenou vodou a uzná-li za vhodné, říká modlitbu nebo modlitby jako při obřadech v domě.

Obřady „V domě“ spíše vynechávají nebo naplňují jen částečně podle možností a zvyku. Obřady často začínají rovnou v kostele, kde je před oltářem připravena rakev a rozsvícen paškál nebo svíce. Pozůstalí i ostatní shromáždění se sejdou kolem rakve zemřelého právě v kostele a mají příležitost se za zemřelého modlit.

---

³⁹SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Pohřební obřady*, Praha, 1972, s. 19 – 23: Antifona „Andělé kéž tě provázejí do ráje, mučedníci kéž tě uvítají v jeho branách a uvedou do svatého města Jeruzaléma“ nebo antifona „Uslyšel jsem hlas z nebe: Blažení, kdo umírají ve spojení s Pánem“ s žalmem 114 „Miluji Hospodina, neboť slyšel můj prosebný hlas“ nebo s žalmem 115: „Měl jsem důvěru, i když jsem si řekl“ Po žalmu 50 dále žalm 120 „Zvedám své oči k horám“, žalm 121 „Zaradoval jsme se, když mi řekli“, žalm 122 „Zvedám své oči k tobě“, žalm 125 „Když Hospodin přiváděl sionské zajatce“ žalm 131 „Pamatuj, Hospodine, na Davida“ , žalm 133 „Nuže, velejte Hospodina, všichni Hospodinovi služebníci“

2.1.2.2 Obřady v kostele

Následuje-li po příchodu do kostela pohřební mše, začne se zpívat vstupní zpěv nebo, z pastoračních důvodů, např. šel-li kněz s průvodem z domu do kostela, aby se mohl při příchodu do kostela ustrojit ke mši, dva zpěvy. Je také možno při vstupu do kostela zpívat některé responsorium z Posledního rozloučení.

Je vhodné zachovat dosavadní zvyk a položit zemřelého tak, jak to odpovídá jeho postavení v liturgickém shromáždění – tj. věřícího tváří k oltáři a biskupa, kněze nebo jáhna tváří k lidu. Na rakev se může položit evangeliář nebo Bible anebo kříž. Kolem rakve může být umístěno několik svící. Místo svící lze postavit k rakvi, u hlavy zemřelého, pouze paškál.⁴⁰

K výše uvedenému dodám, že v některých farnostech jsou u rakve jak svíce zpravidla v počtu 3 + 3 (nebo 2 + 2), tak na příslušném místě i paškál. Kromě pohřbu duchovních osob je velmi vzácné pokládat na rakev evangeliář, Bibli či kříž, jak odkazují rubriky.

Mše svatá probíhá obvyklým způsobem. V Misálu se používá textů pro mše za zemřelé. Při pohřbu - jsou dva formuláře mimo dobu velikonoční (A, B), ve 3. formuláři pro dobu velikonoční (C) a Jiné modlitby při pohřební mši (D)⁴¹.

Na konci je také formulář, který požaduje dokument II. vatikánského koncilu *Sacrosanctum Concilium*⁴² pro pohřeb dětí a to konkrétně: A pro pohřeb pokřtěného dítěte, B jiné modlitby a C pro pohřeb nepokřtěného dítěte⁴³.

Zatímco vstupní modlitby při pohřbu dospělých jsou podobné těm, které se používají i během obřadu a vystihují smysl pohřebního setkání, vstupní modlitba pro mši zemřelého pokřtěného dítěte je zcela nová a snaží se vcítit do situace pozůstalých. Při pohřbu dítěte tedy věříme, že Boží rozhodnutí jsou vedena moudrostí

⁴⁰ SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Pohřební obřady*, Praha, 1972, s. 24

⁴¹ ČESKÝ MISÁL, Vatikán, Česká liturgická komise Praha, s. 904 - 908

⁴² II. Vatikánský koncil, *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, 2. vydání, Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, 2002, *Sacrosanctum Concilium (SC)* 82

⁴³ ČESKÝ MISÁL, Vatikán, Česká liturgická komise Praha, s. 939 - 942

a láskou a prosíme při ni za nás, abychom byli dovedeni do věčného království, kde už náš malý našel domov. U dosud nepokřtěného dítěte prosíme za pozůstalé, aby našli oporu a sílu v pevné důvěře v Boží milosrdenství.

I v jiných modlitbách církev citlivě vnímá bolest rodičů nad ztrátou dítěte a u pokřtěných dětí věří, že jsou u Boha v nebi, zatímco u nepokřtěného dítěte žádá sílu a oporu v pevné důvěře v Boží milosrdenství.

Mezi pohřbem dospělých a dětí jsou k dispozici ještě další formuláře, které lze použít při pohřbu nebo při jiné příležitosti, např. zádušní mši.⁴⁴

Pro výběr čtení, která mohou být tři, se používá textů pro mše za zemřelé, jež jsou uvedeny v Lekcionáři VI/2 nebo se využívá textů nabízených přímo v Pohřebních obřadech.⁴⁵ Obě možnosti jsou prakticky shodné.

Z pastoračních důvodů možno vynechávat „Aleluja“. Po evangeliu má následovat homilie, nikoli ovšem pohřební chvalořeč, ta je často přenechána zpravidla laickému řečníkovi ve vhodné chvíli pohřebních obřadů.

Prefací za zemřelé se nabízí pět, z nichž každá má své téma: První „Zármutek a křesťanská naděje tváří v tvář smrti“, druhá „Kristus zemřel za všechny“, třetí „Kristus je vzkříšení a život“, čtvrtá „Z pozemského života do nebeské slávy“ a pátá „Kristovo vítězství nad smrtí nám otevřelo věčný život“.⁴⁶

---

⁴⁴ ČESKÝ MISÁL, Vatikán, Česká liturgická komise Praha, s. 909 - 914: Ve výroční den (A - D) – mimo dobu velikonoční, v době velikonoční a jiné modlitby, dále, s. 915 - 921: Při různých příležitostech (A - E) Za jednoho zemřelého nebo jednu zemřelou, Za více zemřelých nebo za všechny zemřelé a ještě, s. 922 - 938: Různé modlitby za zemřelé - 1. Za papeže (A - C), 2. Za biskupa – A za diecézního biskupa, B – Za jiného biskupa, 3. – Za kněze (A, B), 4. Za jáhna, 5. Za řeholníka nebo řeholnici (pouze vstupní modlitba), 6. Za jednoho zemřelého nebo jednu zemřelou (A - C), 7. Za mladého člověka (vstupní modlitba), 8. Za zemřelého, kterému bylo svěřeno hlásání evangelia (vstupní modlitba), 9. Za člověka, který zemřel po dlouhé nemoci (vstupní modlitba), 10. Za člověka, který zemřel náhle (vstupní modlitba), 11. Za více zemřelých (A - C), 12. Za manžele, 13. Za rodiče – A Za oba rodiče, B Za otce, C Za matku a 14. Za zemřelé příbuzné, přátele a dobrodince.

⁴⁵ Srovnání SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Pohřební obřady*, Praha, 1972, s. 91 - 136 a SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Lekcionář VI/2*, Praha, Ústřední církevní nakladatelství, 1984, s. 632 - 680

⁴⁶ ČESKÝ MISÁL, Vatikán, Česká liturgická komise Praha, s. 429 - 433

V eucharistických modlitbách jsou zvláštní embolismy. V Římském kánonu je vzpomínka na mrtvé při každém jeho používání. (Také při 4. eucharistické modlitbě se modlí za zemřelé při každém jejím používání, avšak tato má svou povinnou prefaci, proto se při pohřbu nesmí používat.) Druhá a třetí eucharistická modlitba mají svůj vlastní text za zemřelé, který se opakuje při každém jejich používání, ale také dobrovolný embolismus, kterého se při pohřbu velmi často používá:

II. eucharistická modlitba:

Pamatuj na svého služebníka (na svou služebnici) N, který odešel (která odešla) z tohoto světa k tobě. Byl pokřtěn v Krista a stal se mu podobným ve smrti. (Byla pokřtěna v Krista a stala se mu podobnou ve smrti.) Dej, ať se mu podobá i ve vzkříšení.

Ve III. eucharistické modlitbě ještě pokračuje:

... až Kristus probudí mrtvé a našemu smrtelnému tělu dá podobu svého těla oslaveného. Přivítej ve svém království také ostatní naše zemřelé bratry a sestry, i všechny, kdo z tohoto světa odešli v tvém přátelství. Splň naši naději, že s nimi budeme v tobě věčně žít a vidět tvou slávu; potom už nebude pláč, protože tě uvidíme tváří v tvář, a budeme ti podobni na věky, Bože náš, a věčně tě budeme chválit, skrze našeho Pána, Ježíše Krista, neboť skrze něho dáváš světu všechno dobré.⁴⁷

V Pohřebních obřadech, které po mši pokračují obřadem Posledního rozloučení, nacházíme v rubrikách zdůvodňující instrukce „z pastoračních důvodů“ nebo také „vyžadují-li to pastorační okolnosti“, které jsou upozorněním, že předsedající má brát ohled na všechny přítomné věřící a vykonat to, co je pro ně třeba nebo to naopak nevykonat či vykonat jinak. Navádějí tak kněze k řadě cest, ze kterých si může vybrat tu nejvíce vyhovující.⁴⁸

Koná-li se při pohřbu pouze bohoslužba slova bez eucharistické oběti, následuje po vstupním zpěvu a pozdravení lidu modlitba. Z pastoračních důvodů je možné na toto místo vložit místo modlitby krátké povzbuzení, vyjádřené vlastními slovy. Je

⁴⁷ ČESKÝ MISÁL, Vatikán, Česká liturgická komise Praha, s. 446 a 451

⁴⁸ SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Pohřební obřady*, Praha, 1972, s. 24

možno vybrat si některou z následujících modliteb uvedených v Pohřebních obřadech anebo z modliteb, uvedených v misálu pro mše za zemřelé.

Těchto modliteb je v Pohřebních obřadech nabídnuto patnáct, z nichž prvních sedm nemá bližší specifikaci a od osmé jsou podle stavu zemřelého – Za mladého člověka, Za zemřelého, kterému bylo svěřeno hlásání evangelia, Za člověka, který zemřel po dlouhé nemoci, Za člověka, který zemřel náhle, Za rodiče, Za manžely, Při pohřbu pokřtěného dítěte a Při pohřbu dosud nepokřtěného dítěte.

Zajímavá je vstupní modlitba č. 3, ve které se odvoláváme na křest, kterým jsme byli ponořeni do tajemství smrti a vzkříšení Krista. Není zde prosba o odpuštění pro našeho zemřelého, ale o vysvobození ze smrti a přijetí do společenství vyvolených.⁴⁹

Také stojí za pozornost vstupní modlitba za mladého člověka, ve které jej s bolestí svěřujeme a vyjadřujeme svou víru, že u Boha bude žít věčně. Nezaznívá zde prosba o odpuštění a smilování.⁵⁰ To také svědčí o citlivosti modliteb k pozůstalým.

Podobně i v dalších modlitbách se církev citlivě dotýká stavu zemřelého a vždy prosí o příbytek v životě věčném.

Bohoslužba slova pokračuje obvyklým způsobem. Nabízí se možnost číst tři čtení, nicméně při pohřbu se jí obvykle nevyužívá. Vyžadují-li to pastorační okolnosti, postačí přečíst jedno čtení a po něm následuje homilie. Po homilii se konají přimluvy, zakončené modlitbou kněze anebo společnou modlitbou Páně.

---

⁴⁹SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Pohřební obřady*, Praha, 1972, s. 25, č. 3: „Bože, Otče všemohoucí, tys nás křtem ponořil do tajemství smrti a vzkříšení svého Syna a označil nás navždy jeho znamením. Proto tě prosíme: Vysvobod' tohoto křesťana (tuto křesťanku) ze smrti a přijmi ho (ji) do společnosti svých vyvolených. Skrze Krista, našeho Pána.“

⁵⁰tamtéž, s. 27, č. 8

Výběr přímluv v Pohřebních obřadech je ze dvou možností v případě běžného pohřbu. Za nimi jsou přímluvy při pohřbu pokřtěného dítěte a při pohřbu dosud nepokřtěného dítěte.

V přímluvách prosíme nejprve za zemřelého několika prosbami, pak za všechny zemřelé a také za nás za všechny, příp. za církve. Přímluvy mají krátký úvod, následují jednotlivé prosby, na které všichni odpovídají zpravidla: „Pane, smiluj se“ a po nich může následovat závěrečná modlitba kněze.

Při bohoslužbě slova mimo mši se místo závěrečné modlitby kněze mohou pomodlit všichni společně modlitbu Páně. Na závěr následuje obřad posledního rozloučení.

Po skončení modlitby po přijímání, anebo při pohřbu beze mše po skončení bohoslužby slova, následuje obřad posledního rozloučení. Kněz může tento obřad vykonat v mešním rouchu nebo v pluvíálu. Stojí přitom u rakve, obrácen tváří k lidu. Vedle něho stojí ministranti se svěcenou vodou a s kadidlem.⁵¹

Úvodní výzvu může kněz pronést nabídnutými slovy z Pohřebních obřadů nebo podobně vlastními slovy. Obřady nabízí čtyři obecné možnosti, dále dvě při pohřbu pokřtěného dítěte a jedna při pohřbu dosud nepokřtěného dítěte. Potom se všichni chvíli potichu modlí. Následuje zpěv na rozloučenou. Před ním, při něm anebo po něm kropí kněz zemřelého svěcenou vodou a okuřuje kadidlem. Zpěvů je zde nabídnuto šest.⁵² Dříve byly tyto zpěvy po čtení v jednotlivých nokturnech, nyní se udávají zde místo dřívějšího responsoria. Zpravidla je zpívá sbor v jiné notové úpravě s odpověďmi lidu.

---

⁵¹ SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Pohřební obřady*, Praha, 1972, s. 32

⁵² tamtéž, s. 34 – 35: Začátky možných zpěvů na rozloučenou: 1. Svatí Boží přátelé, ať tě doprovodí; 2. Prosíme tě, Bože, abys k sobě přijal duši tohoto zemřelého; 3. Myslel jsi na mě, Hospodine; 4. - je vhodné i pro pohřeb dětí – Věřím, že můj vykupitel žije; 5. Tvůj přítel Lazar; 6. Vysvobod' mě, Pane Ježíši.

Potom říká kněz některou z následujících modliteb, které později okomentuji. Možnosti jejich výběru jsou tentokrát úzké. Obecně je nabídnuta delší a kratší modlitba, pak modlitba při pohřbu pokřtěného dítěte a dosud nepokřtěného dítěte.

V Prečanově Agendě kněz vzýval Boha, který se rád smilovává a odpouští s prosbou, aby duše zemřelého nebyla vydána nepříteli a aby ji svatí andělé přijali a uvedli do rajske blaženosti s odvoláním na víru zemřelého. V současnosti se obrací na Boha – Otce, do jehož rukou církev odevzdává zemřelého a ve víře ve zmrtvýchvstání těch, kdo zemřeli v Kristu, s díky za to, co zemřelý od Boha dostal, ve víře v Boží lásku se odvoláváme na Boží milosrdenství, aby byla zemřelému otevřena brána do věčného domova a zároveň prosíme za nás žijící, za naši víru a naději, že se u Boha všichni shledáme. V této modlitbě tedy celé společenství odevzdává zemřelého Bohu.⁵³

V kratší modlitbě svěřujeme zemřelého ve víře, že žije, i když zemřel a prosíme, ať mu všechno, čím se v lidské slabosti provinil, milosrdná Boží láska odpustí skrze Krista, našeho Pána.

Také při pohřbu pokřtěného dítěte svěřujeme dítě do Božích rukou s vírou, že ho Bůh uvede k sobě do nebe, kde nebude pláč ani nářek ani bolest, ale jen pokoj a radost. Při pohřbu nepokřtěného dítěte v modlitbě pamatujeme hlavně na bolest rodičů a jejich víru a prosíme Boha, aby je potěšil a naplnil jistotou, že jejich dítě je na věky v Božích rukou.⁵⁴

Doprovází-li kněz i shromáždění věřících zemřelého až na hřbitov, je možno vykonat obřad posledního rozloučení až u hrobu. Zpravidla se však tento obřad provádí ještě v kostele. Nemůže-li kněz doprovázet zemřelého na hřbitov, mohou se věřící pomodlit následující modlitby u hrobu sami.

Po modlitbě se vynáší rakev z kostela, je možné při tom zpívat uvedené antifony „ Andělé kéž tě provázejí do ráje, mučedníci kéž tě uvítají v jeho branách a

---

⁵³SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Pohřební obřady*, Praha, 1972, s. 36, č. 1

⁵⁴tamtéž, s. 37, č. 2 - 4

uvedou do svatého města Jeruzaléma“ nebo: „Já jsem vzkříšení a život. Kdo ve mě věří, bude žít, i kdyby zemřel, a každý, kdo žije s vírou ve mně, neumře na věky“. K těmto antifonám se může přidat několik veršů některého vhodného žalmu.

Při průvodu na hřbitov možno zpívat vhodné žalmy. Antifona „Otevřete mně brány spravedlnosti, vejdu jimi, abych vzdal díky Hospodinu“ nebo „Toto je brána Hospodinova, jí procházejí spravedliví“ s žalmem 117 „Děkujte Hospodinu, neboť je dobrý, jeho milosrdenství trvá na věky“, který je uveden celý. Dále antifona „Vstoupím na posvátné místo Božího stánku do domu našeho Boha“ s opět celým žalmem 41, „Jako laň prahne po vodách bystřin, tak prahne má duše po tobě, Bože!“ Nebo ještě další.⁵⁵

2.1.2.3 Obřady u hrobu

Pokud není hrob posvěcen, posvětit ho kněz, dříve než se tam uloží tělo zemřelého. Kněz si může vybrat z pěti možností modliteb, přičemž pátá je při pohřbu dítěte a druhá možnost⁵⁶ je nejpodobnější té, která se používala v Prečanově Agendě. Okomentuji jen třetí z nich:

„Modleme se. Bože, tys od základů vybudoval zemi, utvořil nebesa a hvězdám vymezil dráhy. Tys vysvobodil člověka ze zajetí smrti a vrátil mu život koupelí spásy. Tys poslal svého Syna, našeho Pána Ježíše Krista, vyvrátit brány smrti, tys ho vzkřísil a dal mu moc probudit k životu ty, kdo v něho uvěřili. Sešli své požehnání na tento hrob, ať v něm tvůj služebník (tvá služebnice) klidně spí a dočká se s tvými svatými vzkříšení v den tvého soudu skrze Krista, našeho Pána.“⁵⁷

---

⁵⁵SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Pohřební obřady*, Praha, 1972, s. 38 – 49: „Pane, můj Vykupiteli, probud' mě k životu v den poslední.“ k žalmu 92 „Hospodin kraluje, oděl se velebností, oděl se Hospodin, opásal se mocí“. S žalmem 24 „K tobě pozvedám svou duši, Hospodine, můj Bože“ s antifonou: „Pozpatř, Pane, na mou bídu a trápení, odpust mi všechny hříchy!“ Možno také zpívat některé části žalmu 118 „Blaze těm, jejichž cesta je bezúhonná, kteří krácejí v zákoně Hospodinově“

⁵⁶SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Pohřební obřady*, Praha, 1972, s. 49, č. 2: „Modleme se. Bože, (v tobě odpočinou všichni, kdo s vírou v tebe zemřeli). Požehnej hrob, do kterého uložíme tvého služebníka (tvou služebnici) N..., a postav k němu jako stráž svého svatého anděla. Dej, ať tvůj služebník (tvá služebnice) v tomto hrobě odpočívá pokojně; rozvaž pouta jeho (jejích) hříchů (a přijmi ho /ji/ do společnosti svatých), aby se na věky v tobě radoval (a). Skrze Krista, našeho Pána.“

⁵⁷tamtéž, s. 50, č. 3

V této modlitbě kněz zároveň vyznává básnickým způsobem, co všechno Bůh učinil pro člověka, a teprve potom žehná hrob jako místo klidného spánku do chvíle vzkříšení v den soudu.

Po modlitbě může kněz rakev se zemřelým pokropit svěcenou vodou a okouřit kadidlem. Pokud by až zde následoval obřad posledního rozloučení, což se prakticky nestává, vykonává se stejně jako v kostele a tímto obřadem pohřeb skončí.

Rakev se zemřelým se spouští do hrobu buď hned, anebo po skončení obřadu podle toho, jak je v místě zvykem. Při spuštění do hrobu, nebo v jinou vhodnou chvíli, může kněz říci:

„Tělo našeho bratra (naší sestry) N... uložíme (ukládáme) do země, neboť člověk je prach a v prach se obrátí. Ale Kristus proměnil všechno: jako první z těch, kdo zemřeli, vstal z mrtvých a vzkřísí také nás a našemu smrtelnému tělu dá podobu svého těla oslaveného. A proto odevzdejme našeho bratra (naší sestru) Kristu, aby mu (jí) dal svůj věčný pokoj a aby ho (ji) vzkřísil, až přijde den poslední.“⁵⁸

Dříve kněz provázel ukládání těla do země podobnými slovy a trojím sypáním hlíny. Tyto obřady nabízí také dovětek, který je velkým důrazem na zmrtvýchvstání a oslavení těla. Při celém obřadu se neustále upevňuje víra, ve které odevzdáváme našeho zemřelého k věčnému pokoji a slávě vzkříšení.

Potom následují přímluvy, buď celé, anebo část, což dříve u hrobu nebyvalo. V přímluvách prosíme opět za zemřelého, ale také za pozůstalé. Kněz vybírá ze dvou možností pastoračně vhodnější, příp. při pohřbu pokřtěného či dosud nepokřtěného dítěte. První formulář přímluv je bohatý na biblické odkazy.⁵⁹ Po této výzvě následují čtyři přímluvy za zemřelého a dvě za pozůstalé. Vedou nás postupně k naději na život věčný.

---

⁵⁸SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Pohřební obřady*, Praha, 1972, s. 51

⁵⁹tamtéž, s. 52, č. 1: „Náš Pán Ježíš Kristus řekl: Já jsem vzkříšení a život. Kdo ve mně věří, bude žít, i kdyby zemřel, a každý, kdo žije s vírou ve mně, neumře na věky. V této víře prosme za našeho bratra (naší sestru)...“

Potom se buď všichni modlí modlitbu Páně nebo kněz zakončí přímluvy závěrečnou modlitbou, kterou může vybrat ze šesti možností a navíc při pohřbu pokřtěného nebo dosud nepokřtěného dítěte. Ta se podobá modlitbě, která dříve byla na závěr pohřbu.

Modlitba při pohřbu pokřtěného dítěte je podstatně kratší a má jiný charakter: Nepochybujeme o spáse dítěte, nýbrž prosíme o to, abychom my byli ve víře potěšeni. Podobné to je i v modlitbě užívané v případě dosud nepokřtěného dítěte.

2.1.3 Druhý a třetí způsob pohřbu

Oba způsoby vycházejí z prvního, pouze řeší aktuální situace. Druhý způsob pohřbu je relativně popsán se vším výběrem modliteb a jejich možnostmi, u třetího způsobu jsou pouze rubriky, které řeší, jak mají proběhnout obřady na jednom místě a jaké modlitby a texty je pro to vhodné použít. Vždy se koná bohoslužba slova a také obřad posledního rozloučení nemá být vynechán.⁶⁰

Druhý způsob pohřbu nepočítá se mší při pohřbu. Má se však sloužit mše buď před, anebo po pohřbu. Podle místních okolností, uzná-li ordinář za vhodné, může dovolit pohřební mši v domě zemřelého. Prakticky se tak často neděje, více se preferuje zádušní mše po pohřbu.

Obřady začínají ve hřbitovní kapli.⁶¹

Kněz je oblečen v albě a fialové (černé), u pohřbu dětí bílé barvě štolý a případně má pluviál téže barvy. Odebere se k rakvi. Zde přítomné vlídně pozdraví a potěší. Potom se zpívá některé z responsorií nebo jiný vhodný text.

Následuje bohoslužba slova, při které se čte některá z nabídnutých perikop pro pohřební obřady. Podle okolností se čte před evangeliem jedno čtení z listu apoštolů nebo ze Starého zákona. V tomto případě se vkládá, jako mezizpěv, některý z nabídnutých žalmů. Potom má následovat krátká homilie, pokud nebude až u hrobu.

---

⁶⁰SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Pohřební obřady*, Praha, 1972, s. 73

⁶¹ tamtéž, s. 58

Následuje obřad posledního rozloučení, který se vykoná buď ve hřbitovní kapli po bohoslužbě slova anebo až u hrobu. Má stejný průběh jako Poslední rozloučení dříve uvedené. Při průvodu ke hrobu je možné zpívat vhodné žalmy. Také obřady u hrobu mají stejný průběh i stejné modlitby.

2.1.4 Pohřeb žehem

Při rozloučení s těmi, kteří se rozhodli pro pohřeb žehem, je možno konat obřady podobným způsobem jako při pohřbu do země. Je ovšem třeba vybírat takové texty, které pravdivě odpovídají této skutečnosti.⁶²

Ač se zdá, že pohřeb žehem není jen ojedinělou záležitostí, církve stále dává přednost pohřbu do země. Pohřební obřady se tedy pouze zmiňují o této možnosti, nikterak ji však nezohledňují a vybízejí kněze, aby tento výběr učinili s ohledem na danou skutečnost.

Stále se má dbát na to, aby byla slavena mše svatá za zemřelého buď při zastavení v kostele, nebo za povolení ordináře v domě zemřelého. Není-li to možné, má se slavit někdy jindy a to před nebo po kremaci.

Obřady zmiňují, že většinou bývá rozloučení pouze v krematoriu. Avšak stále je častější, alespoň tam, kde není přímo krematorium, že je nejprve v kostele slavena mše i s tělesnými ostatky zesnulého, pak následuje poslední rozloučení a teprve po něm je rakev se zemřelým odvezena do krematoria. Poslední rozloučení kněz koná z formuláře pohřbu žehem.

Odehrává-li se však obřad pouze v krematoriu, je třeba dbát na to, aby nechyběly podstatné prvky křesťanského pohřbu. Proto jsou pro naše diecéze připojeny k pohřebním obřadům také obřady pro rozloučení v krematoriu.

Rozloučení před kremací dospělého začíná uvítáním a bohoslužbou slova.

---

⁶² SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Pohřební obřady*, Praha, 1972, s. 74

Na začátku se může zpívat vhodný žalm nebo píseň. Kněz pozdraví všechny, kteří se sešli k rozloučení. Může začít znamením kříže a některým z úvodních pozdravů jako ve mši. Potom několika vlastními slovy účastníky přivítá a uvede čtení z Písma svatého. Čte se vhodný úryvek z Písma svatého a po něm je krátká homilie.

Zde obřady spoléhají na kněžský um a jeho pohřební rétoriku, kterou by jemně a s citem promluvil k pozůstalým. Nenabízí se žádný konkrétní text, pouze to, co se v obřadech v množství možností objevuje na jiných místech.

Poslední rozloučení je započaté úvodní výzvou. Po ní se doporučuje chvíle tiché modlitby, na jejímž konci může kněz, považuje-li to za vhodné (a je-li to v krematoriu možné), pokropit rakev svěcenou vodou. S okuřováním se nepočítá. Nenásleduje žádný zpěv, ale přímluvy, které je možno zařadit. Jsou to však ty samé přímluvy, které se používají při obřadech u hrobu a pohřbu do země.

Po výzvě a chvíli tiché modlitby nebo po přímluvách připojí kněz některou z modliteb. Kněz si může vybrat ze dvanácti obecných možností, nebo, podle vhodnosti, použije modlitbu „Za mladého člověka“, „Za člověka, který zemřel po dlouhé nemoci“, „Za člověka, který zemřel náhle“ nebo „Za rodiče“.

Potom vyzve kněz přítomné ke společné modlitbě Páně, jež je zakončena slovy: „Neboť tvé je království i moc i sláva na věky. Amen.“ Může ještě přidat modlitbu za pozůstalé, která se nabízí ve třech možnostech, které připomínají smysl křesťanského pohřbu. Jsou to slova útěchy a naděje a mají nám dodat síly do dalšího života. Potom se modlí „Odpočínutí věčné“ a může se zpívat některá vhodná antifona.

Rozloučení před kremací dítěte je strukturou obřadu stejné jako Rozloučení před kremací dospělého, jen se používá vhodných textů a modliteb (jsou stejné jako při pohřbu dítěte). Příkládá se zde i modlitba za pozůstalé, kterou je možno přidat. Stejně jako při pohřbu dítěte je pamatováno i na dosud nepokřtěné dítě. Při kremaci dosud nepokřtěného dítěte v modlitbě za pozůstalé se obracíme také na přímluvu Panny Marie, která viděla svého Syna umírat na kříži a prosíme o rozmnožení naší víry ve věčný život:

„Potěš nás, Pane, na přímluvu své Matky, Panny Marie. Vždyť ona při nás věrně stojí, tak jako stála věrně při tobě, když jsi za nás umíral na kříži. Potěš nás a rozmnož v nás víru ve věčný život. Neboť ty žiješ a kraluješ na věky věků.“⁶³

2.1.5 Čtení z Písma Svatého pro mše za zemřelé

Výběr čtení z Písma svatého pro pohřební obřady je velmi pestrý.

K prvnímu čtení je připojen jako mezizpěv vždy vhodný žalm. Mimo dobu velikonoční nabízí sedm čtení ze Starého Zákona, konkrétně z knihy Job, Moudrosti, Izaiáš, Pláč, Daniel a z Druhé knihy Makabejské. V době velikonoční se vybírá ze čtyř možností z Nového zákona, a to v jedné ze Skutků a v ostatních z knihy Zjevení.⁶⁴

U druhých čtení není uveden mezizpěv, proto se vybírá vhodně z první části. Je-li mezizpěv zpívaný, často se vybírá jen ten, který je v daném místě zvykem zpívat bez ohledu na to, ke kterému čtení patří. To je způsobeno tím, že často před samotným pohřbem nemusí, a ani nebývá předem vybrána konkrétní lekce. Tu kněz většinou vybírá až před samotným pohřbem. Ovšem zpívaný žalm již musí mít zpěváci nacvičený.

Druhé čtení má velice široký okruh výběru, a to celkem patnáct perikop, z nichž šest je vybráno z listu sv. apoštola Pavla Římanům, čtyři z prvního a druhého listu Korintánům a po jednom z Listu Filipánům, prvního Soluňanům, druhého Timotejovi a zbývající dvě z prvního listu sv. apoštola Jana.

Ze všech evangelií, kromě Marka, je vybráno osmnáct perikop. Z nich jsou čtyři texty od Matouše, pět úryvků od Lukáše a zbývajících devět od Jana. Textu evangelia v Pohřebních obřadech i lekcionáři vždy předchází Zpěv před evangeliem, který se

---

⁶³ SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Pohřební obřady*, Praha, 1972, s. 89, č. 2

⁶⁴ SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Pohřební obřady*, Praha, 1972, s. 91 – 103
a SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Lekcionář VI/2*, Praha, Ústřední církevní nakladatelství, 1984, s. 632 - 644

využívá jen někdy. Je to verš z různých částí Písma. Mimo dobu postní může začínat a končit odpovědí Aleluja, od čehož se však spíše upouští.⁶⁵

Po výběru evangelií jsou uvedeny lekce čtení pro pohřeb dětí. V prvním čtení promlouvá prorok Izaiáš nebo kniha Žalozpěvů, v době velikonoční jsou dvě možnosti z knihy Zjevení, vždy s příslušným mezizpěvem. K druhému čtení je vybráno pět úryvků od sv. Pavla a to dva z Listu Římanům a po jednom z Prvního Korint'ánům a z listu Efesanům a prvního Soluňanům. Dále jsou nabídnuty čtyři texty evangelia, jeden od Matouše a ostatní od Jana. U dosud nepokřtěného dítěte se vybírá z menšího výběru jen prvních čtení z Izaiáše a Žalozpěvů s příslušnými mezizpěvy a dva úryvky evangelia, jeden od Matouše a druhý od Jana.⁶⁶

2.2 Druhé vydání českých pohřebních obřadů v r. 1999

Nový rituál si jasně uvědomuje stávající situaci, v níž člověk žije, a jeho latinská edice z r. 1969 nabízí možnosti adaptace dle místní situace.⁶⁷ Pravdou však je, že ani druhé vydání v r. 1999 neodráží skutečný průběh pohřbu. Jsou zde uvedeny oddíly nadbytečné, které se neužívají ani zřídka, a naopak kněz musí improvizovat v mnohých situacích, které jsou dnes a také už na konci 20. stol. u nás obvyklé, nebo nastávají víc, než zřídka.

2.2.1 Rozdíly oproti vydání Pohřebních obřadů z r. 1972

Na první pohled jsou pohřební obřady z r. 1999 téměř shodným opisem předchozích obřadů z r. 1972. Nikterak nemění pohřební rituál, jen ho doplňují o další praktické a potřebné texty, a neruší to, co v obřadech zůstává nadbytečné a neužívané.

---

⁶⁵ SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Pohřební obřady*, Praha, 1972, s. 103 – 136 a SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Lekcionář VI/2*, Praha, Ústřední církevní nakladatelství, 1984, s. 644 - 667

⁶⁶ SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Pohřební obřady*, Praha, 1972, s. 125 – 136 a SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Lekcionář VI/2*, Praha, Ústřední církevní nakladatelství, 1984, s. 667 - 680

⁶⁷ KOPEČEK Pavel, Pohřební obřady v římské tradici a současné Ordo Exsequiarum. In BUGEL Walerian, *Pohřební obřady v různých liturgických tradicích*, Olomouc: Univerzita Palackého 2015, s. 63

Především průvody, pro které je vypsáno mnoho žalmů, jsou zpravidla vyplněny dechovou hudbou, tichem či jinou modlitbou (např. na přání zesnulého modlitbou svatého růžence).

Je však třeba říci, že často části, které jsou uvedeny v Pohřebních obřadech, obzvláště žalmy, často zpívají zpěváci v jiných částech pohřbu. Např. na začátku pohřební mše někde zpívají žalm 50, který je v Pohřebních obřadech uveden při průvodu do kostela z domu. Jinde zase tento žalm zpívají při průvodu na hřbitov, tedy často podle místních zvyklostí. Tato skutečnost však nikterak nemění charakter katolického pohřbu.

V současnosti se velice zřídka odehrává obřad v domě nebo modlitby při ukládání do rakve. Nicméně tyto obřady je jistě dobré pro liturgickou tradici pohřbu alespoň v krátkosti uchovat.

V rubrikách je dosud počítáno s použitím kadidla, avšak byt' bývá kadidlo používáno, často tomu není tak, jak píše rubriky nebo je od něj upuštěno vůbec.

V tomto nejnovějším vydání Pohřebních obřadů je navíc uveden krátký úvod při obřadech u hrobu a v dodatku jsou nové přímluvné modlitby. Výběr z textů Písma svatého pro bohoslužbu slova zůstává stejný, ale je užito aktuálnějšího biblického překladu. Ostatní změny jsou spíše drobné.

Možná proto v některých farnostech kněží dále používají liturgickou knihu Pohřebních obřadů z r. 1972. Kromě drobných doplňků a aktuálnosti jazyka jsou prakticky shodné.

2.2.1.1 Obřady u hrobu

Kněz vždy začínal žehnáním hrobu, pokud nebyl hrob požehnán. Při svých účastech na pohřbech jsem se však nesetkal s tím, že by kněz hrob nežehnal. Avšak nyní před tento obřad může kněz vložit krátký úvod nabídnutými nebo vlastními slovy. Z nabízeného jsou tři možnosti úvodu, čtvrtý pak pro pohřeb dítěte. Jelikož je

v rubrikách uvedeno „může začít obřady“⁶⁸, zdá se, že tento úvod není nutný, a podle toho se také užívá.

Úvod není dlouhý a uvádí zúčastněné do tajemství křesťanského pohřbu. Možná jeden z důvodů, proč byly dodány tyto úvody, může být také neblahý zvyk, že se někteří lidé účastní až teprve této části pohřbu, která mnohdy trvá jen nepatrný čas, oproti celé účasti na všech obřadech pohřbu.

2.2.1.2 Dodatek – přímluvy za zemřelé

V dodatku jsou také přímluvy za zemřelé. Je zde sedm formulářů přímluv, které se většinou používají při pohřební mši či při bohoslužbě slova, z nichž sedmý lépe zohledňuje to, když se pohřbu účastní většinou nevěřící nebo vlažní křesťané, kteří mnohdy zorganizovali toto rozloučení na přání zesnulého.

Při mši za zemřelé jsou též formuláře přímluv na výběr i v Misále⁶⁹ a v některých vydáních knih Přímluv.⁷⁰ Přímluvy byly vloženy do pohřebních obřadů až po liturgické obnově II. vatikánského koncilu a používají se jako součást také jiných obřadů. Dostávají se tak aktuálně i do katolického pohřbu. Nejčastěji však bývají používány právě přímluvy z Pohřebních obřadů jak při mši, tak na hřbitově.

---

⁶⁸ ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE, *Pohřební obřady*, 2. vydání, Praha - Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, Liturgický institut Praha, 1999, s. 52, č. 53

⁶⁹ ČESKÝ MISÁL, Vatikán, Česká liturgická komise Praha, 1983, s. 952

⁷⁰ ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE, liturgická komise arcidiecéze olomoucké a kolektiv bohoslovců, *Přímluvy, svazek II, Přímluvy pro liturgické doby*, 1993, s. 190 – 193: Za zemřelého biskupa, Za zemřelého kněze, Za zemřelého mladého člověka, Za zemřelé rodiče nebo KARAFIÁT Josef a MAJAR Vincenc, *Modlitba věřících (přímluvy)*, Olomouc, 1969, s. 176 - 183

3. Vývoj a společná struktura pohřebních obřadů ve 20. století

Dovolím si předeslat, že římské pohřební obřady leckdy používají také křesťanská společenství a církve za viditelnými hranicemi církve katolické⁷¹. Avšak tato skutečnost není ani nebude předmětem mého zájmu, neboť srovnání s dalšími liturgickými tradicemi, které se zakládají na římské tradici, nebo se vymezují proti ni, by obsahově mohlo naplnit další, třeba bakalářský či magisterský projekt.

Pohřeb patří mezi přechodové rituály. Skrze Kristovu smrt a vzkříšení přecházíme do věčného života. Není soukromou záležitostí jedince či rodiny, ale schází se žijící společenství církve, aby zesnulého doprovodilo na tuto cestu.

Na začátek kapitoly stručně shrnu některá fakta, která se prolínají touto prací:

Pohřební obřady prošly vývojem a vždy odrážely společenské, teologické a kulturní vlivy. Stále obsahují euchologické texty a rituální struktury, které se formovaly po celá staletí. V promýšlení až do současného rituálu si uvědomíme, že liturgická kniha, která se pro pohřební obřady až do současnosti používá, nabízí širokou škálu obřadů, které mají různou strukturu a probíhají na různých místech, přičemž tvoří jeden promyšlený celek, vycházející z křesťanské pohřební tradice.

Zůstaly zachovány tři tradiční zastavení - v domě, v kostele a na hřbitově, avšak toto schéma může být a bývá podle okolností a místní situace upraveno.⁷²

V římském obřadu se církev modlí zejména žalmy a povzbuzuje lid Božím slovem. Na skutečnost smrti nahlíží s velikonočním přesahem a přimlouvá se za zemřelého. Modlí se spolu s pozůstalou rodinou v naději brzkého setkání s naším zemřelým v Kristově království.

---

⁷¹ Příklady jsou uvedeny na více místech, explicitně např. STRÁNSKÝ Pavel, B., *Pohřební rity ve starokatolické liturgii*. In BUGEL Walerian, *Pohřební obřady v různých liturgických tradicích*, Olomouc: Univerzita Palackého 2015, s. 131

⁷² KOPEČEK Pavel, *Pohřební obřady v římské tradici a současné Ordo Exsequiarum*. In BUGEL Walerian, *Pohřební obřady v různých liturgických tradicích*, Olomouc: Univerzita Palackého 2015, s.56

V římském rituálu zůstala mše svatá vrcholem křesťanského pohřbu.

Přestože už od konce 19. století se objevuje možnost pohřbu žehem, církve stále dávají výrazně přednost ukládání těla do země.

Obřady, které jsou spojeny s důležitými okamžiky života, se proměňovaly jen pozvolna. Také jejich skladba zůstala téměř stejná.

Mnohé zpěvy žalmů, které původně předzpěvoval kněz, nebo které se modlily v rámci pohřebního rituálu, jsou často převedeny do zpěvů v současných pohřebních obřadech prostřednictvím chrámových sborů, které tyto zpěvy užívají často i na jiných místech obřadu, než byly původně určeny.

Nahlédneme-li hlouběji do historie pohřebních obřadů, můžeme konstatovat následující:

„Římský rituál z r. 1614 představuje pohřební rituál, který obsahuje prvky římské i germánské, se v církvi používal po mnohá staletí až do liturgické reformy II. vatikánského koncilu a vydání nových Pohřebních obřadů v roce 1969.“

„Většina používaných modliteb v tomto rituálu je starobylá, již ze 7. – 8. století a vyjadřují velkou důvěru ve vzkříšení, avšak nemluví o osobním soudu a očistci. Tyto orace neodpovídají mentalitě 16. a 17. století, proto jsou interpretovány ve smyslu eschatologickém.“⁷³

Vedle nich jsou i modlitby, které zdůrazňují nejistotu a úzkost tváří v tvář smrti i následného posmrtného života. Za zmínku stojí i středověká sekvence *Dies irae*, která sice krásná, málo vystihuje vnímání smrti jako účasti na velikonočním Kristově tajemství a po II. vatikánském koncilu se již v pohřebních obřadech explicitně

---

⁷³ KOPEČEK Pavel, *Pohřební obřady v římské tradici a současné Ordo Exsequiarum*. In BUGEL Walerian, *Pohřební obřady v různých liturgických tradicích*, Olomouc: Univerzita Palackého 2015, s. 61

nevyskytuje⁷⁴, nicméně tato skutečnost nebrání jejímu použití v liturgické hudbě ve vhodné části pohřebních obřadů.

Dále si v nových obřadech můžeme všimnout, že neobsahují časté opakování modliteb.

3.1 Porovnání struktury obřadů

V této části poukážu na spojení, navázání i rozdílnost obřadů, které se používaly ve 20. století před a po II. vatikánském koncilu. Skutečně zde můžeme vidět hlubokou zakořeněnou tradici a zároveň i přizpůsobování obřadů novým skutečnostem aktuální pastorace.

V předešlých kapitolách jsem tyto obřady rozebíral a komentoval každý zvlášť podle doby, v níž se užíval. Nyní budu tyto obřady a některé použité modlitby sledovat vedle sebe a pokusím se poukázat na jejich spojitost a také rozdílnost konkrétněji.

Je třeba říci, že podoba pohřebních obřadů, jak je zapsána v liturgických knihách, není skutečnou podobou obřadů v konkrétní obci, ale nabídkou k uskutečnění možností obřadu podle místních tradic a aktuální situace.

3.1.1 V domě

V obřadech do r. 1972 na začátku kněz pokropil a okouřil rakev, načež následoval žalm 129 „Z hlubin volám k tobě, Hospodine“, příp. se říkaly ještě hodinky za zemřelé. Žalmy se zakončili modlitbou „Odpočinutí věčné.“ Po modlitbě „Otče náš“ následovala krátká modlitba o vysvobození duše ze všech pout hříchu do radosti slávy vzkříšení mezi svatými a vyvolenými. Pak ještě modlitba „Odpočinutí věčné“ a žalm 50 „Smiluj se nade mnou, Hospodine“ na průvod do kostela.

---

⁷⁴ KOPEČEK Pavel, Pohřební obřady v římské tradici a současné Ordo Exsequiarum. In BUGEL Walerian, *Pohřební obřady v různých liturgických tradicích*, Olomouc: Univerzita Palackého 2015, s. 61-62

Pro pohřeb dítěte se po pokropení rakve zpíval žalm 112 „Chvalte, služebníci, Hospodina, chvalte jméno Páně písněmi“. Místo modlitby „Odpočinutí věčné“ se žalmy zakončily modlitbou „Sláva Otci“. Následoval zpěv „Pane, smiluj se nad námi“, „Otče náš“ a kratičká dialogická antifona.

Jestliže se pokračovalo přímo na hřbitov, následovala modlitba kněze za všechny přítomné, aby na přímluvu bl. Panny Marie a všech svatých s čistou myslí Bohu sloužili a v ráji k blaženým dítkám navěky patřili. Kněz se nemodlil přímo za dítě, ale vyjádřil víru, že všem dítkám, která „jsou obrozena křestní vodou“, bez jakýchkoliv jejich zásluh Bůh uděluje život věčný, a také tomuto dítěti.

Na cestě do kostela se říkal nebo zpíval žalm 118 „Blahoslavení, kdož jsou obcování ctného...“ popř. žalm 148, kterého se používalo při průvodu na hřbitov.

V nových obřadech od roku 1972 kněz začíná vhodným úryvkem Písma a pokračuje výběrem vhodných žalmů. Žalm 129 jako dříve zůstává na prvním místě, dále může vybrat žalm 22 „Hospodin je můj pastýř“, který byl dříve uveden v 2. Nokturnu (mohl se modlit v hodinkách) a další možnost žalmu 113 „Když Izrael vytáhl z Egypta“, který se v části „v domě“ před tím neuvádí nebo i jiný žalm s vhodnou odpovědí.

Na rozdíl od předchozích obřadů se stejné struktury používá i při pohřbu dětí a zcela nově i při pohřbu nepokřtěného dítěte.

Po výzvě kněze „Pán s vámi“ a následně „Modleme se“, je uveden výběr z pěti modliteb, z nichž čtvrtá je při pohřbu pokřtěného dítěte a pátá při pohřbu dosud nepokřtěného dítěte.

O první modlitbě se dá říci, že je přepracována ze starších obřadů, druhá je rozšířena o další prosby za zemřelého s odvoláním na Boží smlouvu s Abrahamem a jeho potomky, třetí je s důrazem na Boží lásku.

Při pohřbu dítěte byla modlitba zkrácena, aby více vynikla víra, že dítě už našlo domov a prosba za nás, abychom do toho domova také došli. Nová modlitba za dosud nepokřtěné dítě prosí za rodiče a jejich naději, že Boží láska jejich dítě neopustí.

Také zcela nově se může přidat modlitba za pozůstalé ve dvou možnostech a dále při pohřbu pokřtěného či nepokřtěného dítěte.

Při průvodu do kostela se čtou nebo zpívají vybrané žalmy s antifonami.⁷⁵ Lze oprávněně tvrdit, že základem této části pohřbu i pohřebních průvodů je modlitba žalmů.

3.1.2 V kostele

Podle „Prečanovy“ Agendy se v kostele začínalo zpěvem „Přispěchejte, svatí Boží“, po němž následovala modlitba „Otče náš“, dialogická antifona a modlitba, která byla shodná se závěrečnou modlitbou v domě, pouze se použilo delší, tedy trojiční, zakončení nebo se použily různé modlitby za zemřelého. Po modlitbě hodinek se sloužila mše svatá za zemřelého.

Po mši sv. se kněz modlil nad rakví modlitbu: „Nevcházej v soud se služebníkem svým“, ve které kajícně prosil o odpuštění hříchů s odvoláním na jeho křest. Potom se zpívalo responsorium: „Vysvobod' mne, ó Pane, od záhuby věčné“, hodně připomínající myšlenky sekvence Dies irae. Při modlitbě „Otče náš“ kněz obcházel okolo rakve, kropil ji a okušil.

Následovala opět výzva a modlitba, aby Bůh, který se smilovává a odpouští, nevydával duši jeho služebníka nepříteli a na ni nezapomínal, aby ji poručil andělům a uvedl do rajske vlasti s odvoláním na víru zemřelého, aby nesnášel tresty pekelné, ale prožíval radost věčnou skrze Krista, našeho Pána.

---

⁷⁵ SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Pohřební obřady*, Praha, 1972, s. 19 – 23: Žalm 114 „Miluji Hospodina, neboť slyšel můj prosebný hlas“, nebo 115 „Měl jsem důvěru, i když jsem si řekl“ či již uvedený žalm 50 nebo žalm 120 „Zvedám své oči k horám“ nebo 121 „Zaradoval jsem se, když mi řekli“ nebo 122 „Zvedám své oči k tobě, který trůníš na nebi“ nebo 125 „Když Hospodin přiváděl síónské zajatce“ nebo 131 „Pamatuj, Hospodine, na Davida“ nebo 133 „Nuže, velejte Hospodina“

Zatímco byla nesena rakev k hrobu, zpívala se antifona „Do ráje nebes...“

Při pohřbu dětí se v kostele začínalo žalmem 23 „Hospodinova je zem i plnost její“ a po modlitbě „Otče náš“ a antifoně následovala modlitba kněze shodná s tou, která se používala v domě.

V nových obřadech se začíná mší svatou nebo bohoslužbou slova beze mše. Mše byla i před tím vrcholnou součástí obřadů v kostele, takže tato část zůstává výraznými změnami nedotčena, jen je rituálně uspořádána podle nového Římského misálu. I když se z pastoračních důvodů konají pohřební obřady v kostele beze mše, má se mše v tom případě sloužit jindy, pokud je to možné.⁷⁶

Po mši sv. je obřad posledního rozloučení, dříve zvaný absoluce. Strukturálně jsou si oba obřady velmi podobné, avšak pojetím se drobně odlišují.

Obřad posledního rozloučení začíná výzvou, kterou kněz může vybrat z nabídnutých sedmi možností, z nichž poslední tři jsou při pohřbu dítěte, poslední uvedená je při pohřbu dosud nepokřtěného dítěte.

Následuje zpěv na rozloučenou, což je v podstatě výběr z šesti responsorií, dříve užívaných po čteních při nokturnech, z nichž nejužívanější je „Věřím, že můj vykupitel žije“. Při tomto zpěvu kněz kropí a okuřuje rakev. Responsorium „Vysvobod' mne, ó Pane, od záhuby věčné“ zde uvedeno není.

Část v kostele je vyvrcholena modlitbou. Kněz vybere vhodnější ze dvou variant – delší, přepracovanou z Prečanovy Agendy nebo kratší. Další dvě orace jsou opět pro pohřeb pokřtěného a dosud nepokřtěného dítěte.

Při vynášení rakve z kostela se mohou zpívat antifony „Andělé kéž tě provázejí do ráje“ nebo „Já jsem vzkříšení a život“.

---

⁷⁶ SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Pohřební obřady*, Praha, 1972, s. 8, č. 6

Pokračuje se pak průvodem na hřbitov. Ten byl v Prečanově Agendě řazen až do části „Na hřbitově“ a modlili se hodinky za zemřelé.

V obnovené liturgii jsou však volně nabídnuty další žalmy s antifonami.⁷⁷

3.1.3 Na hřbitově

Pokud není hřbitov u kostela, modlili se cestou hodinky za zemřelé. V nových pohřebních obřadech jsou sice předepsány žalmy, ale používá se jich zcela výjimečně. Často tuto část nahrazuje dechová hudba. Zpěvu žalmů se někde ujímá chrámový sbor.

Nebyl-li požehnán hrob, začínalo se žehnací modlitbou nad hrobem. Stejně je tomu i v nových obřadech.

Žehnací modlitba, která je předepsána, byla v Prečanově Agendě pouze jedna a textově i významově odpovídá té, která je v nových obřadech uvedena v druhé ze čtyř možností a pak je jako vždy přidána žehnací modlitba při pohřbu dítěte, která v Prečanově Agendě nebyla vůbec a současná podoba žehnací modlitby je založena na myšlenkách původní z pohřbu dospělých.

Nutno říci, že žehnání hrobu se většinou koná bez ohledu na skutečnost, zda byl hrob dříve požehnán. Resp. v praxi se nesetkávám s tím, že by kněz hrob nežehnal.

První žehnací modlitba připomíná, že Pán Ježíš posvěcuje všechno svou přítomností a také hrob, ve kterém odpočíval a z něhož slavně vstal, a proto prosíme, aby v tomto hrobě zesnulý pokojně odpočíval a dočkal se chvíle probuzení. Dává tedy velký důraz na Kristovo vzkříšení.

V původní modlitbě prosíme, aby Pán dal za strážce svého anděla a o osvobození duše od všech hříchů, aby se radovala se všemi svatými.

---

⁷⁷SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Pohřební obřady*, Praha, 1972, s. 38 – 49: Konkrétně žalm 117 „Děkujte Hospodinu, neboť je dobrý, jeho milosrdenství trvá na věky“ nebo žalm 41 „Jako laň prahne po vodách bystřin“ nebo žalm 92 „Hospodin kraluje, oděl se velebností“ nebo žalm 24 „K tobě pozvedám svou duši, Hospodine, můj Bože“ nebo některé části z žalmu 118 „Blaze těm, jejichž cesta je bezúhonná“

Třetí způsob modlitby poukazuje na moc Boží nad stvořením a na Božího Syna, který přišel vyvrátit brány smrti a probudit k životu ty, kdo uvěřili.

Čtvrtá modlitba odkazuje na naši hříšnost, naději ve vzkříšení a připomíná hrob Abraháma v zemi zaslíbené, hrob Božího Syna, který mu poskytl Josef z Arimatie, a také na náš hrob, v němž má tento Boží služebník pokojně odpočívat. O modlitbě při pohřbu dítěte již byla řeč.

V Pohřebních obřadech z r. 1999 ještě před požehnáním hrobu může být kratičký úvod.

V Prečanově Agendě po požehnání hrobu následovalo uložení do hrobu a Zachariášův chvalozpěv s antifonou „Hle, já jsem vzkříšení a život, kdo věří ve mne, i kdyby mrtev byl, bude živ přece, a každý, kdo živ je a věří ve mne, smrti neuzří až na věky“.

Antifona se může používat i nadále. Pohřební obřady ji uvádí při vynášení rakve z kostela, avšak Zachariášův chvalozpěv je zcela vynechán. To je možná z toho důvodu, že se již zpravidla nemodlí veřejně při pohřbu hodinky za zemřelé, při nichž by tento chvalozpěv byl jejich součástí.

Po chvalozpěvu a příslušných modlitbách následuje závěrečná modlitba za zemřelého s prosbou o milosrdenství, aby nedošel za své skutky trestů, a jelikož si přál konat Boží vůli, aby Boží milosrdenství jej přidružilo ke sboru andělů a pravá víra pojila se zástupy věřících.

Na konec je aklamace „Odpočinutí věčné“ a „Zdrávas Královno“.

Pohřeb dítěte má v nových obřadech své specifické modlitby, avšak jinak probíhá podle struktury pohřbu v části Na hřbitově.

Při pohřbu dítěte se v průvodu modlil žalm 148 „Chvalte Hospodina z nebes, chvalte jej v nebes výsostech.“ Pak se kněz modlil nad rakví dítěte za nás všechny,

aby pro zásluhy Božího Syna a na přímluvy Panny Marie a všech svatých se věčně radovali v nebeském království.

Potom kněz pokropil a okouřil rakev i hrob a dítě bylo uloženo do hrobu. Po návratu od hrobu do kostela se zpíval Chvalozpěv tří mládenců. Ten je však v nových obřadech také zcela vynechán. Po tomto chvalozpěvu kněz uzavřel obřad modlitbou před oltářem.

V nových obřadech je po žehnání hrobu, příp. po posledním rozloučení, uložení do země. Kněz provází slovy povzbuzení ve víře ve zmrtvýchvstání a vzkříšení oslaveného těla, načež se naváží přímluvy, které jsou zakončeny modlitbou Páně nebo závěrečnou modlitbou.

Pro přímluvy jsou nabídnuty dva formuláře, z nichž první připomíná Lazara a srovnává jeho smrt se smrtí našeho blízkého; druhý je „civilnější“, prosí za odpuštění slabostí a přičtení všeho, co vykonal dobrého a o život věčný. Následují přímluvy za pozůstalé a nás všechny. Další dva formuláře přímluv jsou pro pohřeb dětí, a to pro pohřeb pokřtěného a nepokřtěného dítěte připomínající Lazara.

Při možné závěrečné modlitbě kněz vybírá z osmi možností, z nichž poslední dvě jsou pro pohřeb pokřtěného či dosud nepokřtěného dítěte. Závěrečná aklamace je pak „Odpčinutí věčné“.

3.2 Specifika nových obřadů

Křesťanova smrt se netýká jen jeho rodinných příslušníků, příbuzných a známých; protože je částí (údem) Kristova těla, týká se celé obce, jako Kristovy církve v daném místě.⁷⁸

Právě o tento rozměr společenství jsou obohaceny nové obřady a snaží se také reagovat na aktuální potřeby místní církve. Z toho vychází i nové pojetí některých částí pohřebních obřadů.

---

⁷⁸ ADAM Adolf, *Liturgika, Pohřební obřady*, 2. vydání, Praha, Vyšehrad, 2008, s. 313

Na začátku nových pohřebních obřadů z r. 1972 je rozsáhlý úvod, který celkem detailně popisuje průběh pohřbu a služby kněze i laiků.

Je nutné dodat, že s postupem času se obřady v domě staly opravdovou raritou a pohřeb většinou začíná v kostele a vrcholí na hřbitově, kde zpravidla bývá přítomen i kněz. Následuje-li kremace, zůstávají pouze obřady v kostele podle formuláře pohřbu žehem. Také se při obřadech dbá, aby nedocházelo k jejich zdvojování, proto např. bohoslužba slova se odehrává jen na jednom místě.⁷⁹

3.2.1 Vigilie u zemřelého a ukládání do rakve

V mnoha krajích se o večerech mezi úmrtím a pohřbem scházívali nebožtíkovi příbuzní a sousedé v domě smutku nebo v kostele a za zesnulého se modlí. Modlitby zádušní vigilie zpravidla vede laik.⁸⁰

Takto se na počátku století až do vydání nových pohřebních obřadů scházeli křesťané zejm. k modlitbě hodin. Také nové pohřební obřady s tímto počítají a je zde uvedena alespoň vigilie u zemřelého ve formě bohoslužby slova a také modlitba při ukládání do rakve. Zde jsou nabídnuty tři krátké texty Božího slova a tři modlitby, z nichž první je za zemřelého, druhá při pohřbu pokřtěného dítěte a třetí při pohřbu dosud nepokřtěného dítěte. Dále rubriky odkazují spíše na obřady v domě.

Podotýkám, že se těchto obřadů používá již velice vzácně.

3.2.2 Výběr textů z Písma svatého

Při vlastních pohřebních obřadech má Boží slovo nezastupitelnou roli a je jejich pevnou součástí. V nových obřadech je nabídnut široký výběr ze Starého i Nového zákona zejména pro bohoslužbu slova.

---

⁷⁹ ADAM Adolf, *Liturgika, Pohřební obřady*, 2. vydání, Praha, Vyšehrad, 2008, s. 314

⁸⁰ tamtéž, s. 313

Mohou být i tři čtení. U prvního čtení ze Starého zákona či ze Skutků nebo knihy Zjevení bývá i responsionální žalm. Druhé čtení je z apoštolských listů a pak evangelia.

3.2.3 Pohřeb dětí

V římském ritu existoval již od 15. století speciální rituál pro pohřeb pokřtěných dětí, které zemřely dřív, než dosáhly užívání rozumu. Neobsahuje žádné přímluvy za dítě, protože ještě nebylo s to hřešit, a proto se těší patření na Boha. Ze stejného důvodu nebyla za takové dítě ani sloužena žádná mše. Nové Pohřební obřady předkládají, že se pohřeb bude konat podle forem pohřbu dospělých, ovšem s vlastními texty a také vlastní mší (viz SC 82).⁸¹

3.2.3.1 Pohřeb pokřtěného dítěte

S pohřbem pokřtěného dítěte počítala dřívější liturgie, avšak naprosto odděleně od pohřbu dospělých. V novém obřadu je tedy nově zařazena mše pro pohřeb dítěte. Zachovává se víra v to, že dítě bylo přijato do věčného života s Bohem. Navíc je liturgie obohacena i o pohřeb dosud nepokřtěného dítěte.

3.2.3.2 Pohřeb dosud nepokřtěného dítěte

Někdy se stává, že se rodičům narodí dítě, které ze zřejmých důvodů nemohou pokřtít, a proto nově církev myslí také na ně a Pohřební obřady uvádějí celý obřad dosud nepokřtěného dítěte. Na rozdíl od pokřtěného dítěte, zde se uchovává naděje, že Boží láska jejich dítě neopustí.

3.2.4 Pohřeb žehem

Protože se s příchodem pohřbu žehem ve 2. polovině 19. století často agitovalo pro zpopelnění mrtvých pomocí proticírkevních argumentů, zakazovala církev svým

---

⁸¹ ADAM Adolf, *Liturgika, Pohřební obřady*, 2. vydání, Praha, Vyšehrad, 2008, s. 316

členům pohřeb žehem a odmítala jakoukoli liturgickou spoluúčast, a to i při ukládání urny.⁸² Jak již bylo několikrát podotknuto, platí, že se upřednostňuje pohřeb do země.

Rozloučení před kremací bývá pouze v krematoriu. Aby ani v takových případech nechyběly podstatné prvky křesťanského pohřbu, jsou pro naše diecéze připojeny k pohřebním obřadům také obřady pro rozloučení v krematoriu.⁸³

Bohoslužba slova je strukturálně stejná jako při pohřbu, obřad posledního rozloučení je jemně upraven.

Často se však koná nejprve běžný pohřeb s tělem zemřelého v kostele a následně po mši svaté je převezen do krematoria. Při mši svaté se tak používá běžný pohřební formulář, zatímco při obřadu posledního rozloučení se může vybrat z Pohřbu žehem.

---

⁸² ADAM Adolf, *Liturgika, Pohřební obřady*, 2. vydání, Praha, Vyšehrad, 2008, s. 316

⁸³ ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE, *Pohřební obřady*, 2. vydání, Praha - Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, Liturgický institut Praha, 1999, s. 78, č. 85

Závěr

Úkolem této práce bylo zapsat proměny v pohřební liturgii za posledních sto let na území olomoucké arcidiecéze po strukturální, formální i obsahové stránce. K tomu jsem použil zvláště srovnání pohřbu podle Prečanovy Agendy a Pohřebních obřadů vydaných v r. 1972 podle editio tipica z r. 1969.

Jako pastorační pomocník se často setkávám s pohřebními rozloučeními a také s různými přístupy pozůstalých k pohřbu svých blízkých. A právě v těchto chvílích více vnímám, že církve vždy měla co nabídnout svým věřícím od začátku života při slavení křtu až k jeho důstojnému konci.

Mohu konstatovat, že základ pohřebních obřadů prokazatelně navazuje na žitou tradici v podstatě až po dnes, neboť poslední vydání Pohřebních obřadů, které se dnes používají je z r. 1999 a stále uvádí jako první způsob pohřbu zastavení na třech místech, a to v domě, v kostele a na hřbitově.

Podoba jednotlivých zastavení se sice jemně mění, ale jejich podstata zůstává stejná. U každého zastavení je speciální modlitba za zemřelého. Při zastavení v domě se modlí jistý žalm nebo vhodné texty Písma. Zastavení v kostele vždy vrcholí mší svatou a po ní následujícím posledním rozloučením, které nahradilo dřívější Absoluci. Při průvodech mezi zastaveními jsou uvedeny žalmy. Na hřbitově je požehnán hrob, uložení do země a další modlitby za zemřelého. Podle nastalých okolností se pak jednotlivé části pohřbu upravují.

Na začátku 20. století byly jednotlivé modlitby směřovány vždy téměř výhradně za zemřelého. Větší důraz byl kladen na společenství s pozůstalými, praktikovala se modlitební vigilie a docházelo k častějšímu scházení k modlitbám za zemřelého. Modlitební vigilií sice obsahují i nové pohřební obřady, ale jen ve zkrácené podobě bohoslužby slova. V nových pohřebních obřadech se již pamatuje v modlitbách nejen na zemřelého, ale také na pozůstalé. Je kladen také větší důraz na zmrtvýchvstání a vzkříšení těla.

Seznam literatury a přílohy

Liturgické prameny:

PREČAN Leopold – KUPKA Josef, *Agenda Provinciae ecclesiasticae Moraviae accomodata ad normam decreti S.R.C. circa usum linguae vulgaris in S. Liturgia in territorio ditionis Czeco-Slovacae de die 21. Maji A. 1920. Pars secunda - De Exsequis*, Olomucii: Sumptibus Archiepiscopi Olomouensis 1932

MALÝ Alois, *Katolický pohřeb dospělých a dětí*, Praha, nakladatelství Kropáč et Kucharský, 1940

SCHALLER Marian, *Římský misál*, 2. vydání, Praha, Ant. Podlaha Praha, 1931

ČESKÝ MISÁL, Vatikán, Česká liturgická komise Praha, 1983

KARAFIÁT Josef a MAJAR Vincenc, *Modlitba věřících (přímluvy)*, Olomouc, Kapitulní konzistoř Olomouc, 1969

ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE, liturgická komise arcidiecéze olomoucké a kolektiv bohoslovců, *Přímluvy, svazek II, Přímluvy pro liturgické doby*, Olomouc, Matice cyrilometodějská s. r. o., 1993

ČESKÁ BISKUPSKÁ KONFERENCE, *Pohřební obřady*, 2. vydání, Praha - Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství Kostelní Vydří, Liturgický institut Praha, 1999, ISBN 80-7192-379-6

SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Pohřební obřady*, Praha, 1972

SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Denní modlitba církve, I. Doba adventní a vánoční*, Praha, Česká liturgická komise, 1988

SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Denní modlitba církve, II. Doba postní a velikonoční*, Praha, Česká liturgická komise, 1988

SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Denní modlitba církve, III. Liturgické mezidobí*, Praha, Česká liturgická komise, 1988

SEKRETARIÁT ČESKÉ LITURGICKÉ KOMISE, *Lekcionář VI/2*, Praha, Ústřední církevní nakladatelství, 1984

Odborná literatura a církevní dokumenty:

ADAM Adolf, *Liturgika*, 2. vydání, Praha, Vyšehrad, 2008, ISBN 978-80-7021-968-3

BUGEL Walerian a kolektiv, *Pohřební obřady v různých liturgických tradicích*, 1. vydání, Olomouc, Univerzita Palackého Olomouc, 2015, ISBN 978-80-244-4855-8,

II. Vatikánský koncil, *Dokumenty II. vatikánského koncilu*, 2. vydání, Kostelní Vydří, Karmelitánské nakladatelství, 2002, ISBN 80-7192-467-9

Příloha:

Příloha č. 1: Grafické znázornění srovnání pohřebních obřadů

Příloha č. 1 – Grafické znázornění srovnání pohřebních obřadů

	Pohřební obřady podle „Prečanovy“ Agendy z r. 1932	Pohřební obřady z r. 1972 (1999)
V domě	Výkrop a okouření; Žalm 129 (u pohřbu dítěte jen výkrop a Žl 112)	Pozdrav kněze Výkrop; Žalm 129 (Žl 22, Žl 113 nebo jiný vhodný žalm)
	(hodinky za zemřelé)	
	Otče náš	
	Modlitba za zemřelého	Modlitba za zemřelého
	Odpočinutí věčné...	Modlitba za pozůstalé
Průvod do kostela		
	Žalm 50 (u dítěte Žl 118); při delší cestě stupňové žalmy nebo žalmy z hodinek za zemřelé	Žalm 114 nebo Žl 115, Žl 50, Žl 120, Žl 121, Žl 122, Žl 125, Žl 131, Žl 133
V kostele	responsorium „Přispěchejte svatí“	
	hodinky za zemřelé	vstupní zpěv
	mše (nekoná se při pohřbu dítěte)	mše (nebo bohoslužba slova beze mše)
	„absoluce“ 1. modlitba za zemřelého 2. responsorium 3. modlitba za zemřelého	„poslední rozloučení“ 1. úvodní výzva 2. zpěv na rozloučenou 3. modlitba za zemřelého
	antifona „Do ráje nebes“	(antifona „Andělé, kéž tě provázejí do ráje“ nebo „Já jsem vzkříšení“)
Průvod na hřbitov		
	<i>Není-li hřbitov u kostela</i> – žalmy z hodinek za zemřelé – „Do ráje nebes“	Vhodné žalmy – Žl 117, Žl 41, Žl 92, části Žl 118
Na hřbitově		krátké uvedení
	svěcení hrobu	svěcení hrobu
		(„poslední rozloučení“)
	ukládání těla do hrobu	ukládání těla do hrobu
	chvalozpěv Zachariášův	
	modlitba za zemřelého	přímluvy a Modlitba Páně
	Duše jeho a duše všech věrných... zemřelých pro milosrdenství Boží	Odpočinutí věčné...
Zdrávas, Královno	(Zdrávas, Královno nebo jiný vhodný zpěv)	